

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Esteettömyys- asetuksen toimivuusarviointi

Ympäristöministeriön julkaisuja 2024:16

Esteettömyysasetuksen toimivuusarviointi

Jeremias Kortelainen, Nella Koivula, Noora Koski, Olli Oosi, Marjo Kivi,
Terhi Tamminen

Ympäristöministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Ympäristöministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-361-373-7

ISSN pdf: 2490-1024

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Esteettömyysasetuksen toimivuusarviointi

Ympäristöministeriön julkaisu 2024:16		Teema	Rakennettu ympäristö
Julkaisija	Ympäristöministeriö		
Tekijä/t	Jeremias Kortelainen, Nella Koivula, Noora Koski, Olli Oosi, Marjo Kivi, Terhi Tamminen		
Kieli	suomi	Sivumäärä	61

Tiivistelmä

Selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa rakennuksen esteettömyydestä annetun valtioneuvoston asetuksen toimivuudesta ja sen soveltamisen haasteista sekä tunnistaa mahdollisia muutostarpeita yhdenvertaisuuden toteutumiseksi rakennetussa ympäristössä.

Rakennusvalvonnat ja suunnittelijat arvioivat esteettömyysasetuksen toimivan kokonaisuutena melko hyvin. Tunnistetut soveltamisen haasteet liittyvät tyypillisimmin soveltamisalaan, rakennukseen johtavaan kulkuväylään ja sisäänkäyntiin, oviin ja kynnyksiin sekä wc-tiloihin. Erityisesti haasteita liittyy epäselvyyteen siitä, miten ja missä tilanteissa asetusta tulisi soveltaa, tai milloin ja millä edellytyksillä vaatimuksista voi poiketa. Selvityksen perusteella asetuksen soveltamisalassa nimettyjä rakennustyyppisiä ja käyttötarkoituksia tulisi määritellä nykyistä täsmällisemmin. Lisäksi yksittäisten pykälien soveltamista olisi syytä tarkentaa. Esteettömyysasetuksen soveltaminen vaatii suunnittelijoilta ja rakennusvalvonnoilta myös nykyistä laajempaa ymmärrystä lainsäädännöstä sekä eri ohjaavien dokumenttien merkityksestä.

Esteettömyysasetuksessa painottuu liikkumisympäristön esteettömyys, ja aistiympäristön esteettömyys jää liian vähälle huomiolle. Selvityksen perusteella asetuksessa tulisi täsmentää ja laajentaa aistiesteettömyyttä koskevia vaatimuksia.

Asiasanat esteettömyys ja saavutettavuus, rakennettu ympäristö, perusoikeudet, yhdenvertaisuus

ISBN PDF 978-952-361-373-7 **ISSN PDF** 2490-1024

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-373-7>

Utvärdering av tillgänglighetsförordningens funktionalitet

Miljöministeriets publikationer 2024:16		Tema	Byggd miljö
Utgivare	Miljöministeriet		
Författare	Jeremias Kortelainen, Nella Koivula, Noora Koski, Olli Oosi, Marjo Kivi, Terhi Tamminen		
Språk	finska	Sidantal	61

Referat

Syftet med utredningen var att generera information om hur väl statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet fungerar och vilka utmaningar som förekommer i tillämpningen av den, samt att identifiera eventuella ändringsbehov för att förbättra likvärdigheten i den byggda miljön.

Byggnadstillsynen och planerarna ansåg att tillgänglighetsförordningen som helhet fungerar relativt väl. Utmaningar i tillämpningen rör vanligen tillämpningsområdet, förbindelseleden som leder till byggnaden, entrén, dörrar och trösklar samt toaletter. Oklarheter förekommer särskilt i hur och i vilka situationer förordningen ska tillämpas och när och under vilka förutsättningar man kan avvika från kraven. Enligt utredningen borde byggnadstyperna och deras användningsändamål, som anges i tillämpningsområdet, definieras noggrannare än för närvarande. Dessutom borde tillämpningen av vissa paragrafer preciseras. För att kunna tillämpa tillgänglighetsförordningen bättre borde planerarna och byggnadstillsynen också ha bredare förståelse för lagstiftningen och för betydelsen av styrande dokument.

Tillgänglighetsförordningen fokuserar på tillgänglighet med tanke på rörelseförmågan, medan sensorisk tillgänglighet får alltför lite uppmärksamhet. Enligt utredningen borde kraven som gäller den sensoriska tillgängligheten preciseras och utvidgas i förordningen.

Nyckelord tillgänglighet, byggd miljö, grundrättigheter, jämlikhet

ISBN PDF 978-952-361-373-7 **ISSN PDF** 2490-1024

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-373-7>

Evaluation of the Government Decree on Accessibility of Buildings' functionality

Publications of the Ministry of the Environment 2024:16	Subject	Built environment
Publisher	Ministry of the Environment	
Author(s)	Jeremias Kortelainen, Nella Koivula, Noora Koski, Olli Oosi, Marjo Kivi, Terhi Tamminen	
Language	Pages	Finnish 61

Abstract

The aim of this report was to provide information on the functionality of the Government Decree on Accessibility of Buildings and the challenges of its application and to identify possible needs for change in order to establish equity in the built environment.

Building inspectors and designers considered that the Decree on Accessibility of Buildings as a whole works fairly well. The challenges regarding application typically relate to the scope of application, access to the building and entrance, doors and thresholds as well as toilets. In particular, there's a lack of clarity on how and in which situations the Decree should be applied, or when and under what conditions the requirements can be deviated from. Based on the report, the types of buildings and intended purposes of buildings identified in the Decree's scope of application should be more precisely defined. In addition, the application of specific sections should be clarified. The application of the Decree also requires a better understanding from designers and building inspectors of legislation and the various related guidelines.

The Decree on Accessibility of Buildings focuses on accessibility of the physical environment, while too little attention is paid to accessibility of the sensory environment. Based on the report, the Decree should clarify and broaden the requirements relating to sensory accessibility.

Keywords accessibility, constructed environment, fundamental rights, equality (fundamental rights)

ISBN PDF 978-952-361-373-7 **ISSN PDF** 2490-1024

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-373-7>

Sisältö

Esipuhe	7
1 Johdanto	11
1.1 Selvitystehtävä ja tavoitteet.....	11
1.2 Aineistot ja menetelmät.....	13
1.3 Lainsäädäntö ja selvityksen tausta.....	14
2 Haasteet esteettömyysasetuksen soveltamisessa	17
2.1 Yleisiä havaintoja.....	17
2.2 Esteettömyysasetuksen soveltamisen haasteet pykälittäin tarkasteltuna.....	22
2.2.1 Soveltamisala.....	22
2.2.2 Rakennukseen johtava kulkuväylä.....	24
2.2.3 Rakennuksen sisäänkäynti.....	26
2.2.4 Ovet.....	27
2.2.5 Rakennuksen sisäinen kulkuväylä.....	29
2.2.6 Rakennuksen muut tilat.....	30
2.2.7 Yhteys tasoerojen välillä asuinrakennuksessa.....	31
2.2.8 Yhteys tasojen välillä muussa kuin asuinrakennuksessa.....	32
2.2.9 Wc- ja pesutila asuinrakennuksessa.....	33
2.2.10 Wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa.....	35
2.2.11 Muu hygieniatila muussa kuin asuinrakennuksessa.....	37
2.2.12 Kokoontumistilat.....	39
2.2.13 Majoitustilat.....	40
3 Kehittämistarpeet	42
3.1 Esteettömyysasetuksen ja sen soveltamisen kehittämistarpeet.....	42
3.1.1 Kokonaisuuden hallinta ja ymmärtäminen.....	42
3.1.2 Esteettömyysasetuksen kehittämistarpeet.....	44
3.1.3 Näkökulmia vaikutuksiin.....	48
3.1.4 Rakennusvalvonnan mahdollisuudet valvoa vaatimusten toteutumista.....	50
3.2 Muut kehittämistarpeet.....	51
3.2.1 Suunnittelu- ja valvontaprosessi.....	51
3.2.2 Hyviä käytäntöjä esteettömyyden varmistamiseen.....	53
4 Johtopäätökset ja suositukset	56
Lähteet	61

ESIPUHE

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista velvoittaa sopimuksen ratifioineita valtioita kehittämään esteettömyyden vähimmäisstandardeja ja valvomaan niiden täytäntöönpanoa. Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (esteettömyysasetus) on osa YK:n vammaisyleissopimuksen kansallista toteutusta ja esimerkki yleissopimuksen tarkoittamasta vähimmäisstandardista.

Esteettömyysasetus tuli voimaan vuoden 2018 alussa. Sitä on sovellettu jo yli kuuden vuoden ajan, ja sen soveltamiseen on ehtinyt muodostua käytänteitä.

Rakennuksen esteettömyyttä koskevien vähimmäisvaatimusten tarkoitus on edistää ihmisten yhdenvertaisuutta. Tavoitteena on myös ollut selkeyttää velvoittavien säännösten ja ei-sitovien ohjeiden eroa sekä edistää säännösten soveltamisen ennakoitavuutta ja yhtenäisyyttä.

Tässä selvityksessä on arvioitu esteettömyysasetuksen toimivuutta ja sen vaikutuksia yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Kokonaisuutta on tarkasteltu liikkumisen esteettömyyden lisäksi aistiesteettömyyden näkökulmasta. Keskeisiä selvitettäviä kokonaisuuksia ovat olleet haasteet ja kehittämistarpeet asetuksen soveltamisessa ja sen noudattamisen valvonnassa sekä mahdolliset puutteet sääntelyssä.

Esteettömyysasetuksessa painottuu liikkumisen esteettömyys. Aistiesteettömyyden toteutuminen on vielä puutteellista. Esteettömyyden eri osa-alueiden huomioon ottaminen lainsäädännössä on yksi tulevaisuuden kehittämistarpeista. Esteettömyysasetuksen soveltaminen vaatii laajaa ymmärrystä ja vaatimusten täsmentämisen lisäksi tarvitaan myös koulutusta. Asetuksen soveltajan tahtotila toteuttaa esteetöntä ympäristöä on jatkossakin tärkeässä roolissa, jotta asetuksen perimmäinen tavoite, yhdenvertaisuus rakennetussa ympäristössä, toteutuu nykyistä paremmin.

Selvityksen on tehnyt Owal Group Oy yhteistyössä Avaava Oy:n kanssa. Työtä ovat ohjanneet Niina Kilpelä ja Matleena Haapala ympäristöministeriöstä. Esteettömyysasetuksen toimivuusarviointi on yksi ympäristöministeriön esteettömyystyöryhmän

Rakennettu ympäristö kaikille -raportin kehittämisehdotuksista. Selvityksen tuloksia hyödynnetään jatkossa säädösvalmistelussa esteettömyyden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi rakennetussa ympäristössä.

Kiitos kaikille selvitykseen osallistuneille!

Huhtikuu 2024

Niina Kilpelä
Yliarkkitehti

Matleena Haapala
Lainsäädäntöneuvos

Ympäristöministeriö, Rakennetun ympäristön osasto

Yhteenveto

Selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa rakennuksen esteettömyydestä annetun valtioneuvoston asetuksen (241/2017; esteettömyysasetus) toimivuudesta ja sen soveltamiseen liittyvistä haasteista sekä tunnistaa mahdollisia muutostarpeita yhdenvertaisuuden toteutumiseksi rakennetussa ympäristössä.

Rakennusvalvonnat ja suunnittelijat arvioivat esteettömyysasetuksen toimivan kokonaisuutena melko hyvin. Asetukseen liittyviä soveltamisen, tulkinnan tai valvonnan haasteita esiintyy melko vähän, ja suurin osa suunnittelijoista tai rakennusvalvonnoista ei kyselyvastausten perusteella kohtaa soveltamisen haasteita työssään.

Esteettömyysasetuksen soveltamisen haasteet liittyvät tyypillisimmin soveltamisalaan, rakennukseen johtavaan kulkuväylään ja sisäänkäyntiin, oviin ja kynnyksiin sekä wc-tiloihin. Suuri enemmistö aineistossa esiin nousseista haasteista liittyy epäselvyyteen siitä, miten ja missä tilanteissa asetusta tulisi soveltaa, tai milloin ja millä edellytyksillä vaatimuksista voi poiketa. Rakennukseen johtavaan kulkuväylään, luiskiin ja tasanteisiin ovien edessä haetaan ja hyväksytään paljon poikkeamisia. Ovia ja kynnyksiä koskevista vaatimuksista on epätietoisuutta, mihin oviin niitä tulisi soveltaa. Wc- ja pesutilojen vapaan tilan, kiinteiden kalusteiden sijoittelun ja wc-istuimen viereisen vapaan tilan vaatimuksista on epäselvyyttä.

Selvityksen perusteella asetuksen soveltamisalassa nimettyjä rakennustyyppisiä ja käyttötarkoituksia tulisi määritellä nykyistä täsmällisemmin. Lisäksi yksittäisten pykälien soveltamista olisi syytä tarkentaa. Pykäliä tulisi tarkentaa siten, että yleisimmin virheellisesti tulkittavat kohdat kuvaisivat vaatimusta täsmällisemmin. Asetuksen selkeyttäminen yhdenmukaistaisi käytäntöjä ja vähentäisi tulkinnanvaraisuutta. Alueellisesti erilaiset tulkinnat vaikeuttavat niin rakennusvalvontojen kuin suunnittelijoidenkin työtä.

Esteettömyysasetuksessa painottuu liikkumisympäristön esteettömyys, ja aistiympäristön esteettömyys jää liian vähälle huomiolle. Esteettömyysasetuksessa, kuten ympäröivässä yhteiskunnassakin, esteettömän rakennetun ympäristön kehittämisen painopiste on liikkumisesteisille soveltuvassa ympäristössä. Vaikka

asetuksessa ja perustelumuiustiossa korostetaan monissa kohdin *liikkumis- ja toimimisesteisille* soveltuvan ympäristön edistämistä, monet näkemisen, kuulemisen tai ymmärtämisen esteettömyyttä parantavat vaatimukset ovat sanoitukseltaan epätäsmällisiä. Selvityksen perusteella asetuksessa tulisi täsmentää ja laajentaa aistiesteettömyyttä koskevia vaatimuksia.

Esteettömyysasetuksen soveltaminen vaatii suunnittelijoilta ja rakennusvalvonnoilta nykyistä laajempaa ymmärrystä lainsäädännöstä sekä eri ohjaavien dokumenttien merkityksestä. Merkittävä osa soveltamishaasteista johtuu siitä, ettei asetuksen ja muiden dokumenttien välistä suhdetta tunneta. Esteettömyysasetukseen liittyy asetuksen perustelumuiustio ja ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä, joissa kuvataan esimerkein ja perustellen, miten asetusta tulisi soveltaa. Tarpeesta lukea asetusta yhdessä perustelumuiustion ja soveltamisohjeen kanssa tulisi viestiä kohderyhmien eli rakennusvalvontojen ja suunnittelijoiden näkökulmaan sovitetusti, ja soveltamisohjeen sisältöä tulisi täsmentää siten, että se ymmärretään asetusta ja perustelumuiustiota helppolukuisempana, mutta sisällöltään esteettömyysasetusta ja perustelumuiustiota vastaavana dokumenttina.

Tulkinnanvaraisissa tilanteissa soveltajan tahtotila toteuttaa esteetöntä ympäristöä on tärkeä. Asetuksessa ei ole mahdollista säätää jokaisesta yksityiskohdasta, eikä kaikkia muutoksia toimintaympäristössä voida välittömästi viedä asetukseen uusiksi vaatimuksiksi. Esteettömyysasetuksen soveltajat kohtaavat väistämättä uudenlaisia soveltamistilanteita. Tällöin kaikkien osapuolten ymmärrys asetuksen hengestä ja riittävä osaaminen kaikille soveltuvan ympäristön suunnittelusta muodostuvat ratkaiseviksi. Asetuksen soveltamista tulisi tukea järjestämällä esteettömyyskoulutuksia, joissa myös korostetaan kaikille sopivan suunnittelun sisältöä ja tärkeyttä. Suuri osa ihmisistä hyötyy jossain vaiheessa elämänsä esteettömistä ratkaisuksista, ja esteettömät tai muunneltavat suunnitteluratkaisut pidentävät rakennuksen elinkaarta. Väestön ikääntyessä esteettömien asuntojen kysyntä kasvaa, ja esteettömät ratkaisut voivat alentaa kohteen elinkaarikustannuksia.

1 Johdanto

Selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa esteettömyysasetuksen toimivuudesta ja soveltamisen haasteista.

1.1 Selvitystehtävä ja tavoitteet

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999, myöh. MRL) 117 e §:n mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta.

Rakennuksen esteettömyydestä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (241/2017, myöh. esteettömyysasetus) säädetään tarkemmin rakennuksen sekä sen kulkuväylien ja hygieniatilojen mitoituksesta, tasoeroista sekä kokoontumistiloista ja majoitustiloista.

Tämän selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa esteettömyysasetuksen toimivuudesta ja sen soveltamiseen liittyvistä haasteista sekä tunnistaa mahdollisia muutostarpeita yhdenvertaisuuden toteutumiseksi rakennetussa ympäristössä.

Esteettömyysasetuksen toimivuusarvioinnissa tarkasteltiin seuraavia osa-alueita:

1. Esteettömyysasetuksen soveltamisen ja esteettömyyden toteutumisen haasteet
2. Näistä johdettavat kehittämistarpeet soveltamiseen ja lainsäädäntöön sekä
3. Aineistoon pohjautuva kokonaisarvio esteettömyysasetuksen vaikuttavuudesta ja siihen mahdollisesti tehtävien muutosten vaikutuksista.

Lisäksi selvityksen perusteella laadittiin suosituksia, joiden tavoitteena on tukea yhdenvertaisuuden toteutumista rakennetussa ympäristössä.

Selvityskysymykset teemoittain

Millaisia haasteita esteettömyysasetuksen soveltamiseen liittyy?

- Soveltamisala
- Rakennukseen johtava kulkuväylä
- Rakennuksen sisäänkäynti
- Ovet
- Rakennuksen sisäinen kulkuväylä
- Rakennuksen muut tilat
- Yhteys tasoerojen välillä asuinrakennuksessa
- Yhteys tasoerojen välillä muussa kuin asuinrakennuksessa
- Wc- ja pesutila asuinrakennuksessa
- Wc- ja pesutila muussa kuin asuinrakennuksessa
- Muu hygienia-tila muussa kuin asuinrakennuksessa
- Kokoontumistilat
- Majoitustilat

Mitkä ovat suurimmat haasteet esteettömyyden toteutumisessa?

- Asuinrakennuksissa (pientalot ja kerrostalot)
- Muissa kuin asuinrakennuksissa

Mitä muutoksia rakennetun ympäristön lainsäädäntöön tarvitaan, jotta esteettömyys toteutuisi tulevaisuudessa entistä paremmin?

- Esteettömyysasetuksen lisäksi tarkastellaan kehittämistarpeita muuhun rakennetun ympäristön lainsäädäntöön.
- Millaisia taloudellisia vaikutuksia muutoksilla olisi?

Millaisia kehittämistarpeita on esteettömyyden varmistamiseksi suunnittelu- ja rakennuslupaprosessissa?

- Millaisia prosesseja on käytössä esteettömyyden varmistamiseksi ja miten niitä tulisi kehittää?
- Minkälaista tietoa tarvitaan, jotta esteettömyys toteutuisi tulevaisuudessa entistä paremmin?

Selvityksen ovat toteuttaneet ympäristöministeriön toimeksiannosta Owal Group Oy ja Avaava Oy marraskuun 2023 ja helmikuun 2024 välisenä aikana.

1.2 Aineistot ja menetelmät

Selvityksen havainnot pohjautuvat dokumenttianalyysiin, asiantuntijahaastatteluihin, sähköiseen kyselyyn sekä validoivaan sidosryhmätilaisuuteen. Havainnot painottuvat nykyisen esteettömyysasetuksen toimivuuteen. Lisäksi esiin tuodaan keskeisimpiä, laajasti aineistossa toistuvia havaintoja asetuksesta puuttuvista sisällöistä. Asetuksen kattavuuden ja sitä koskevien mahdollisten puutteiden osalta selvitys ei kuitenkaan ole tyhjentävä. Jos jotain mahdollista puutetta ei tässä selvityksessä mainita, sitä ei tule tulkita kannanottona, etteikö kyseinen puute olisi merkittävä. Se ei vain noussut tämän selvityksen yhteydessä kootussa aineistossa esiin suurella painoarvolla.

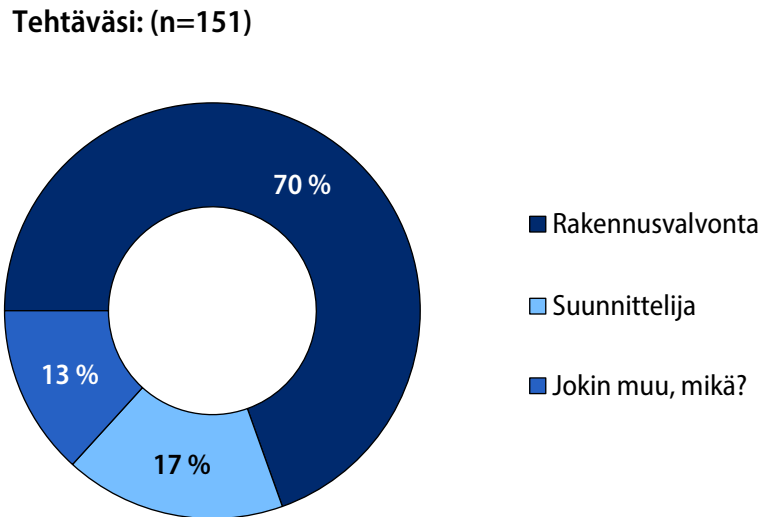
Dokumenttianalyysi. Keskeisiä hyödynnettyjä aineistoja olivat esteettömyysasetus, asetuksen perustelumuuisto, ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä (jäljempänä soveltamisohje), oppaat ja ohjeistukset rakennetun ympäristön esteettömyydestä, sekä aikaisemmat rakennetun ympäristön esteettömyyttä koskevat selvitykset ja arvioinnit.

Asiantuntijahaastatteluilla syvennettiin ymmärrystä esteettömyysasetuksen haasteista sekä mahdollisista muutostarpeista. Haastatteluja kohdennettiin esteettömyysasiantuntijoille, vammaisjärjestöjen edustajille, suunnittelijoille, kuntien rakennusvalvonnoille sekä muille viranomaisille ja sidosryhmille, kuten ympäristöministeriölle, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Aralle, Suomen Kuntaliitto ry:lle ja Rakennusteollisuus RT ry:lle. Haastatteluja toteutettiin yhteensä 21, joista osa oli ryhmähaastatteluja.

Sähköisen kyselyn kohderyhminä olivat rakennusvalvonnat ja suunnittelijat. Kysely välitettiin Manner-Suomen kuntien kirjaamoihin, joista kyselyä välitettiin kuntien rakennusvalvojille. Suunnittelijoita ja sidosryhmätahoja tavoitettiin välittämällä kyselyä keskeisten sidosryhmien uutiskirjeiden ja kanavien kautta. Tulokset analysoitiin aineistolähtöisesti laadullisia ja määrällisiä menetelmiä hyödyntäen. Kysely oli avoinna 17.1.2024–7.2.2024.

Kyselyyn saatiin yhteensä 151 vastausta 87 eri kunnasta. Yli neljännes vastaajista (28 %) edusti kuntavalinnan perusteella pääkaupunkiseutua. Enemmistö vastaajista (70 %) oli kuntien rakennusvalvojia, 17 % suunnittelijoita ja 13 % muita esteettömyysasetuksen parissa työskenteleviä tahoja. Vastaajat olivat tehtävänimikkeiltään mm. rakennustarkastajia, teknisiä johtajia, esteettömyyskoordinaattoreita, arkkitehtejä, hyvinvointikoordinaattoreita, isännöitsijöitä sekä projektinjohtajia.

Kuvio 1. Kyselyvastausten jakautuminen tehtävittäin.

Selvityksen loppuvaiheessa toteutettiin **validoiva sidosryhmätilaisuus**, jonka tarkoituksena oli esitellä alustavia tuloksia ja johtopäätöksiä ja varmistaa, että ne vastaavat toimijoiden käsityksiä esteettömyysasetuksen haasteista ja kehittämistarpeista. Sidosryhmätilaisuuden keskustelua hyödynnettiin osana tulosten raportointia ja suositusten terävöittämistä. Työpajaan osallistui yhteensä 17 sidosryhmien edustajaa. Osallistuneiden joukossa oli vammaisjärjestöjen ja vanhus- ja vammaisneuvostojen edustajia sekä esteettömyys- ja saavutettavuusasiantuntijoita. Työpaja toteutettiin hybriditilaisuutena ympäristöministeriön tiloissa sekä Teams-yhteyttä hyödyntäen.

1.3 Lainsäädäntö ja selvityksen tausta

Esteettömyyttä koskeva lainsäädäntö

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (27/2016, myöhemmin vammaisyleissopimus) velvoittaa osapuolia toteuttamaan asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään rakentamisen yleisistä edellytyksistä ja rakentamiselle asetettavista vaatimuksista, kuten rakennusten olennaisista teknisistä vaatimuksista ja myös rakennushankkeeseen ryhtyvää koskevasta veloitteesta huolehtia esteettömyyden huomioon ottamisesta¹. MRL 117 e §:n mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa uuden rakennuksen rakentamista, rakennuksen korjaus- ja muutostyötä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutosta varten tarvittavia tarkempia säännöksiä: 1) rakennuksen sekä sen kulkuväylien ja hygieniatilojen mitoituksesta; 2) tasoeroista; 3) kokoontumistiloista ja majoitustiloista. Valtioneuvosto on 4.5.2017 antanut säännöksessä tarkoitettun esteettömyysasetuksen. Asetus tuli voimaan 1.1.2018.

Esteettömyysasetus sisältää uuden rakennuksen rakentamista, rakennuksen korjaus- ja muutostyötä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutosta koskevia tarkempia säännöksiä rakennuksen sekä sen kulkuväylien ja hygieniatilojen mitoituksesta, tasoeroista, kokoontumistiloista ja majoitustiloista. Rakennushankkeeseen ryhtyvä vastaa siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan säännösten sekä myönnetyn luvan mukaisesti. Rakennusvalvontaviranomainen valvoo rakennustoimintaa yleisen edun kannalta ja osaltaan huolehtii, että rakentamisessa noudatetaan MRL:a ja sen nojalla annettuja säännöksiä.

Esteettömyysasetus on osa vammaisyleissopimuksen kansallista toteutusta. Esteettömässä rakennuksessa otetaan huomioon liikkumisen esteettömyyden lisäksi laaja-alaisesti toimimisesteisten käyttäjien tarpeet ja rakennetun ympäristön esteettömyyden muut osa-alueet (YM 2018).

Taustaa selvitykselle

Selvityksen pääasiallisena tausta-aineistoina käytettiin vuonna 2021 valmistunutta raporttia *YK:n vammaissoleimus ja rakennetun ympäristön esteettömyys – Tulevaisuuden lainsäädäntö- ja ohjaustarpeet*. Raportti kuvaa lainsäädännön toimivuutta sekä esteettömyyden nykytilaa vammaisyleissopimuksen veloitteiden näkökulmasta. Raportissa on tunnistettu erilaisia esteettömyyttä koskevia lainsäädäntö- ja ohjaustarpeita sekä niiden haasteita. Esteettömyyttä koskevan lainsäädännön tavoite ei käytännössä kaikilta osin toteudu eikä esteettömyyttä huomioida

¹ Vuoden 2025 alusta lähtien tämä sääntely siirtyy rakentamislakiin (751/2023).

kokonaisvaltaisesti. Nykyisen lainsäädännön ei nähdä huomioivan riittävästi aisti-esteettömyyttä ja julkisten ulkotilojen ja matkaketjujen esteettömyydestä puuttuu säännöksiä. Raportissa ehdotetaan paitsi tarkennuksia esteettömyyttä koskevaan lainsäädäntöön, myös uutta lainsäädäntöä. Lainsäädännöllisten tarkennusten lisäksi esteettömyyden parantamisen keinoina nähtiin muun muassa tiedottaminen, neuvonta ja koulutus, valvonnan lisääminen sekä taloudelliset kannustimet.

Ympäristöministeriö asetti vuoden 2022 lopulla esteettömyystyöryhmän, jonka tehtävänä oli muodostaa tilannekuva rakennetun ympäristön esteettömyydestä. Työryhmän näkemykset on koottu *Rakennettu ympäristö kaikille* -raporttiin², jossa annetaan ehdotuksia lainsäädännön kehittämiseksi ja muiksi toimenpiteiksi. Työryhmä ehdottaa muun muassa, että esteettömyyttä koskevan lainsäädännön riittävyttä ja yhteentoimivuutta tarkastellaan läpileikkaavasti eri hallinnonalojen ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyöllä, lainsäädäntöä kehitetään ulottumaan olemassa olevan rakennuskannan esteettömyyden parantamisen lisäksi myös ylläpitoon ja säännöksiä kehitetään huomioimaan paremmin aisti-esteettömyyttä. Lisäksi työryhmä esittää, että yleisiä alueita koskevaa esteettömyyslainsäädäntöä kehitetään ja yleistä tietoisuutta esteettömyydestä ja sen merkityksestä lisätään muun muassa koulutuksella ja tiedottamisella. Tämä selvitys on myös yksi loppuraportin kehittämissuhteista.

Esteettömyyden toteutumista ja esteettömyysasetuksen toimivuutta on sivuttu myös muutamissa muissa raporteissa ja selvityksissä. *Esteettömyyden toteutuminen uusien opiskelija-asuntojen wc- ja pesutiloissa* -selvityksessä³ ilmeni, että valtaosassa kohteissa oli esteettömyyden toteutumisessa puutteita, erityisesti wc- ja pesutilojen mitoituksessa. Kaikki selvityksessä havaitut puutteet olisivat olleet todennettavissa lupavaiheessa. Haastattelujen perusteella suunnittelijoilla ja kuntien rakennusvalvontaviranomaisilla oli puutteelliset tiedot esteettömyysasetuksen vaatimuksista. Esteettömyysasetuksen tulkinnassa ja soveltamisessa oli eroja sekä kuntien välillä että kunnan sisällä viranomaisten kesken.

2 Rakennettu ympäristö kaikille. Esteettömyystyöryhmän raportti. 2023

3 Kivi et al. 2022

2 Haasteet esteettömyysasetuksen soveltamisessa

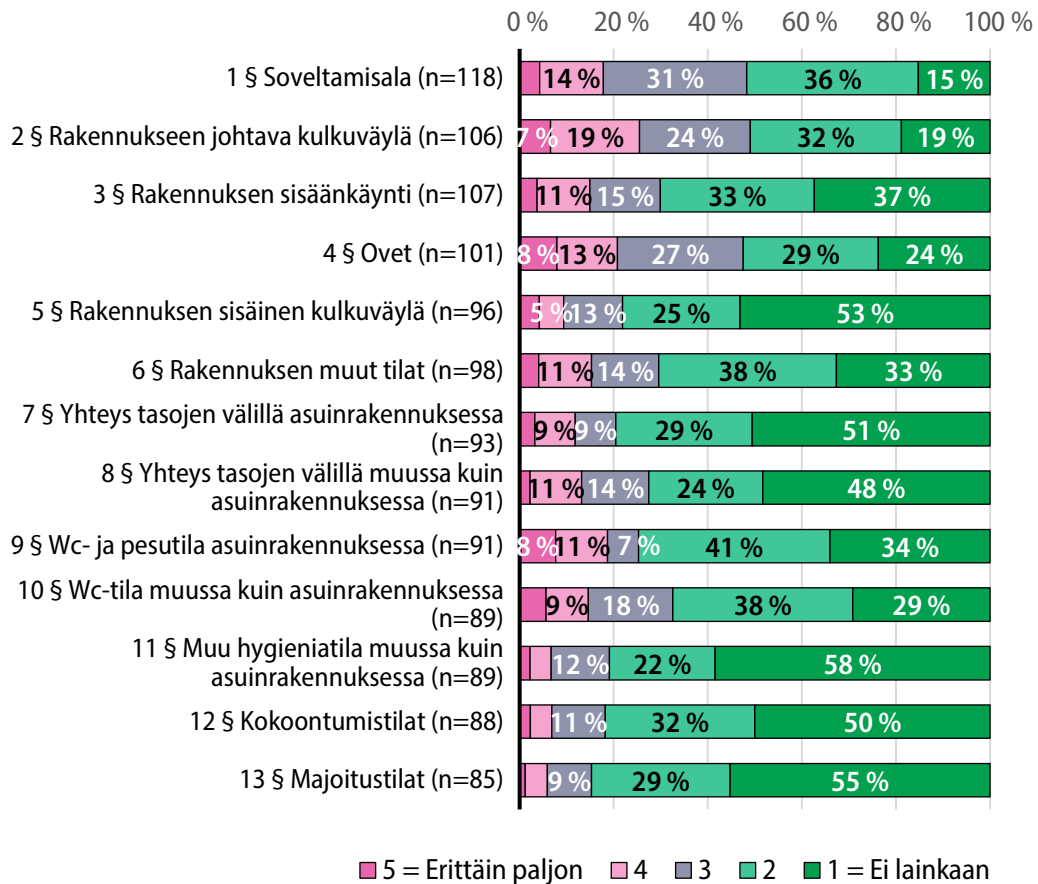
Tässä luvussa kuvataan haasteita esteettömyysasetuksen soveltamisessa sekä esteettömyyden toteutumisessa.

2.1 Yleisiä havaintoja

Rakennusvalvonnat ja suunnittelijat arvioivat esteettömyysasetuksen toimivan kokonaisuutena melko hyvin. Tämän toimeksiannon lähestymistapa on ongelmia ja haasteita korostava, sillä tarkoituksena oli selvittää, millaisia kehittämis- ja muutostarpeita asetuksessa on. Kokonaisuutena asetukseen liittyviä soveltamisen tai valvonnan haasteita on kuitenkin tunnistettu melko vähän, ja ne liittyvät yleisimmin joko koko asetuksen soveltamisalaan tai tiettyjen yksittäisten pykälien säännöksiin, erityisesti rakennukseen johtavaan kulkuväylään, sisäänkäyntiin, oviin ja WC-tiloihin. Selvityksen kyselyyn vastanneista rakennustarkastajista ja suunnittelijoista yli puolet arvioi näidenkin pykälien osalta kohtaavansa kuitenkin vain vähän tai ei lainkaan haasteita pykälien soveltamisessa, tulkinnassa tai valvonnassa.

Kuvio 2. Asetuksen toimivuuden yleiskuva

Oletko kohdannut työssäsi haasteita esimerkiksi soveltamisen, tulkinnan tai valvonnan osalta?

Suuri enemmistö aineistossa esiin nousseista haasteista on epäselvyyttä asetuksen soveltamisalasta sekä siitä, milloin ja millä edellytyksillä vaatimuksista voi poiketa. Taustalla voi olla epäselvyys tai puute asetuksen sisällössä, mutta usein kyse on siitä, ettei asetukseen liittyvien dokumenttien kokonaisuutta tunneta tai tulkita oikein. Tällöin mahdollisena ratkaisuna asetuksen muuttamisen tai tarkentamisen sijaan on lisätä ohjeistuksen tunnettavuutta.

Lainsäädännön sekä eri ohjaavien dokumenttien merkitystä ja keskinäistä suhdetta ei tunneta riittävästi, mikä johtaa virhetulkintoihin. Esteettömyysasetuksen perustelumuiستiossa kuvataan perustellen, miten asetusta tulisi soveltaa. Esteettömyysasetus ja sen perustelumuiستio ovat velvoittavia. Perustelumuiستio ei ole kaikille suunnittelijoille tuttu, jolloin sitä ei hyödynnetä työn tukena, vaikka se

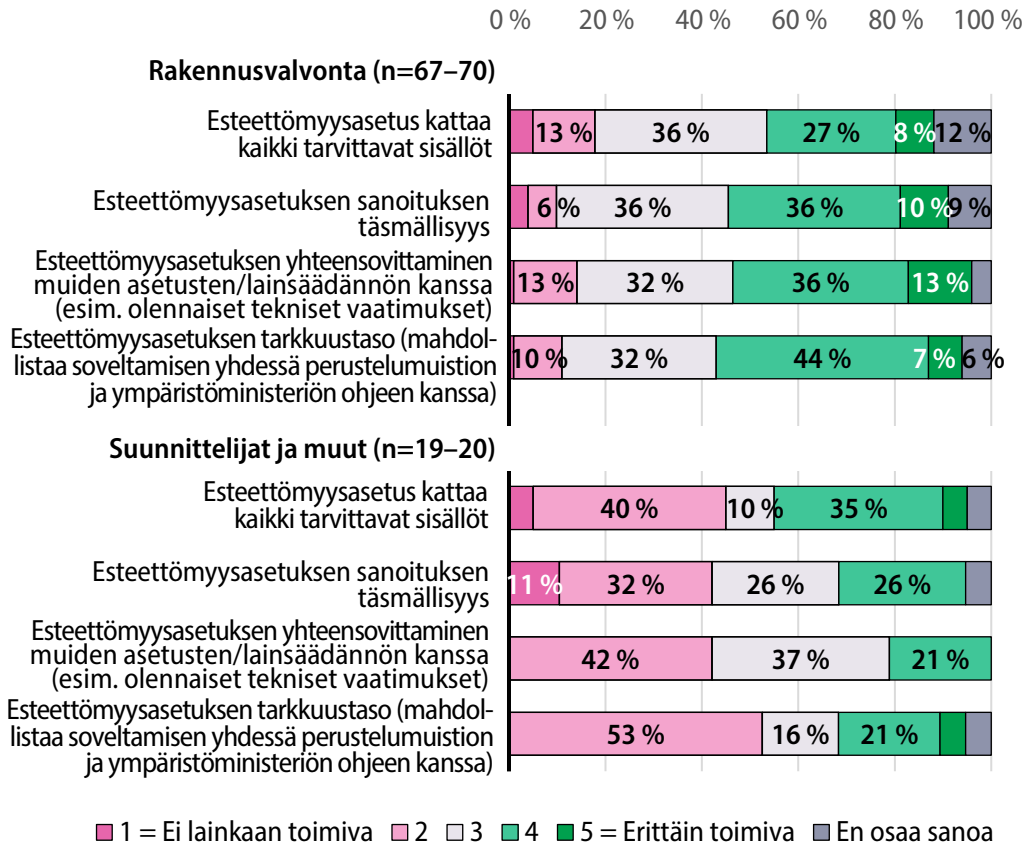
auttaa huomattavasti asetuksen soveltamisessa. Asetuksen soveltamisohje sisältää asetuksen pykälät ja perustelumuistioon pohjautuvia ohjeita soveltamiseen, mutta lisäksi myös suosituksia. Epäselvyydet eri dokumenttien olemassaolosta ja käyttötarkoituksesta voivat johtaa mielikuvaan, ettei asetuksen tarkkuustaso ole riittävä. Puuttuva ymmärrys eri ohjaavien dokumenttien keskinäisistä suhteista vaikeuttaa asetuksen soveltamista.

Asetuksen perustelumuistion ja soveltamisohjeen lisäksi yksityiskohtaisia ohjeita ja esimerkkejä asetuksen mukaisista ratkaisuista annetaan erilaisissa oppaissa (muun muassa Esteetön rakennus ja ympäristö, RT-kortisto, Topten-käytännöt), joiden tarkoituksena on ohjata suunnittelijoita esteettömyyden toteuttamisessa.

Rakennetun ympäristön esteettömyyteen vaikuttavia säännöksiä on myös muissa asetuksissa, kuten käyttöturvallisuusasetuksessa. Kokonaisuuden hahmottamiseksi suunnittelijoiden tulee tuntea myös rakentamismääräysten muu sääntely perusteineen. Varsinkin osalle suunnittelijoista esteettömyysasetuksen yhteensovittaminen muiden asetusten kanssa näyttäytyy vaikeana ja epätarkoituksenmukaisena. Suunnittelijan näkökulmasta olisi helpompaa, jos kaikki esteettömyyteen vaikuttavat asiat löytyisivät samasta asetuksesta. Asetusten vaatimusten yhteensovittamista saattaa vaikeuttaa myös se, että eri asetusten käsitteet eivät ole yhdenmukaisia tai niitä ei tunneta riittävästi.

Asetukselta toivotaan täsmällisyyttä. Ilmaisut riittävä tai tarkoituksenmukainen jättävät mahdollisuuksia virhetulkinnolle, vaikka niitä on tarkennettu perustelumuistiossa. Tämän kaltaiset ilmaukset vahvistavat ajatusta, että tulkinta olisi täysin soveltajan harkinnasta riippuvainen, eivätkä ne ohjaa hakemaan perusteluja tai tarkennusta muualta. Soveltajan tahtotila toteuttaa esteetöntä ympäristöä on kuitenkin aina yksi vaikuttava tekijä, sillä sääntelyssä ei ole mahdollista huomioida muuttuvaa toimintaympäristöä reaaliaikaisesti.

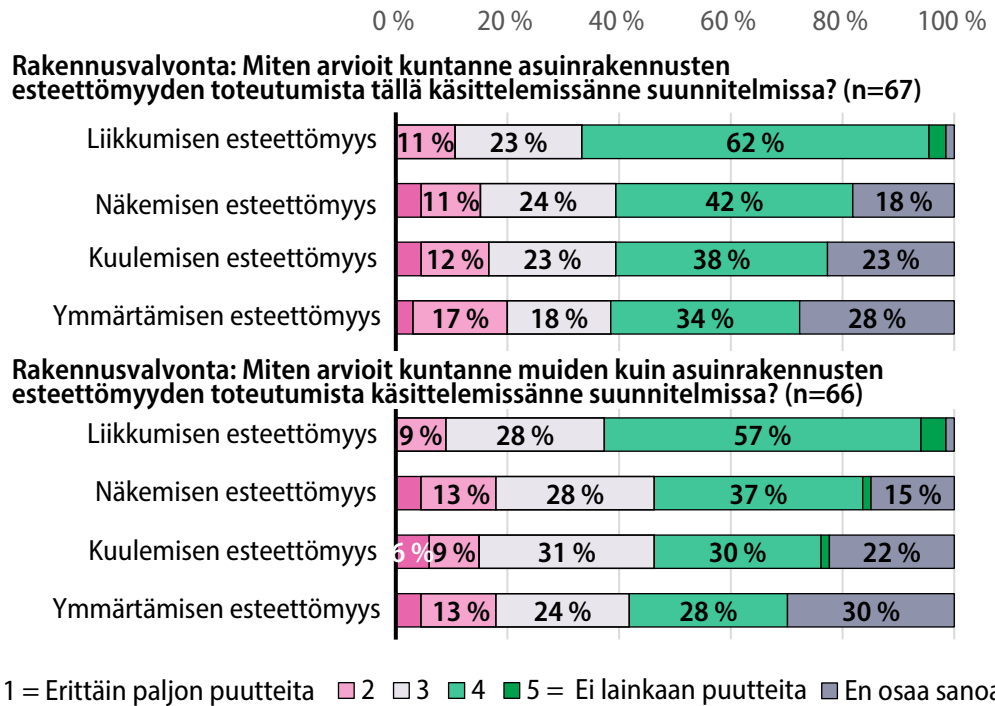
Kuvio 3. Esteettömyysasetusta koskevia väitteitä

Asetuksen toimivuuden arviointi perustuu sen nykyiseen sisältöön. Yksittäisistä pykälistä on tunnistettu puutteita, joten säännöksissä on täsmentämistarpeita. Rakennuksen käyttäjien näkökulmasta suurimpana puutteena kuitenkin nostetaan aistiympäristön esteettömyyden liian vähäinen sääntely.

Rakennusvalvonnat osasivat arvioida liikkumisen esteettömyyden toteutumista käsittelemisensä suunnitelmissa paremmin kuin näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteettömyyden toteutumista. Yli puolet rakennusvalvonnoista arvioi, että liikkumisen esteettömyyden toteutumisen suunnitelmissa ei olisi juurikaan puutteita. Näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteettömyyden osalta tilannetta ei osata arvioida. Tämä kuvastaa sitä, että aistiympäristön esteettömyyden toteutuminen ei vielä näy suunnitelmavaiheessa, mutta voi myös kertoa siitä, ettei esteettömän aistiympäristön toteutumisen edellytyksiä tunneta yhtä hyvin.

Kuvio 4. Esteettömyyden eri osa-alueiden toteutuminen

2.2 Esteettömyysasetuksen soveltamisen haasteet pykälittäin tarkasteltuna

2.2.1 Soveltamisala

1 § Soveltamisala

Tätä asetusta sovelletaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 125 §:n mukaan luvanvaraiseen uuden hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike-, varasto-, tuotanto- ja asuinrakennuksen rakentamiseen. Pientalon rakentamiseen sovelletaan kuitenkin ainoastaan 2–4 §:ää ja varasto- ja tuotantorakennuksen rakentamiseen ainoastaan 2–5, 8, 10 ja 11 §:ää.

Tätä asetusta sovelletaan myös maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n mukaan luvanvaraiseen hallinto-, palvelu-, toimisto- liike-, varasto- ja tuotantorakennuksen sekä asuinkerrostalon yleisten tilojen korjaus- ja muutostyöhön, laajentamiseen, kerrosalaan laskettavan tilan lisäämiseen ja rakennuksen käyttötarkoituksen muutokseen hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike- tai asuinkäyttöön siltä osin kuin esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laatu ja laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Varasto- ja tuotantorakennuksessa tehtäviin edellä tarkoitettuihin toimenpiteisiin sovelletaan kuitenkin ainoastaan 2–5, 8, 10 ja 11 §:ää.

Mitä tässä asetuksessa säädetään tiettyyn käyttöön tarkoitettua rakennuksesta, koskee myös vastaavaan käyttöön tarkoitettua muussa rakennuksessa olevaa tilaa.

Asetuksen soveltaminen luvanvaraiseen rakentamiseen tuottaa tulkinta-vaikeuksia. Esteettömyysasetusta sovelletaan luvanvaraiseen uudis- ja korjausrakentamiseen. Tämä rajaa ulkopuolelle rakentamisen, joka ei vaadi rakennuslupaa, ja siten edistää rakennetun ympäristön esteettömyyttä vain osassa hankkeista. Muiden olennaisten teknisten vaatimusten soveltamisalaa ei ole rajattu samalla tavoin luvanvaraiseen rakentamiseen. Lisäksi soveltamisalan rajausta asuinrakennusten korjaamisessa vain asuinkerrostalon yleisiin tiloihin jättää ulkopuolelle asunnoissa tehtävät muutostyöt, jolloin asuinnoissa voi olla merkittäviä

esteettömyyspuutteita, vaikka yleiset tilat soveltuisivatkin korjausten jälkeen liikkumis- ja toimimisesteisille. Rajausta ei koeta tarkoituksenmukaiseksi suhteessa esteettömien asuntojen suureen tarpeeseen.

Asetuksen soveltamisalan rajaus korjausrakentamisessa vain luvanvaraiseen rakentamiseen velvoittaa kehittämään rakennetun ympäristön esteettömyyttä vain merkittävien muutostöiden yhteydessä, mikä voi jopa muodostaa taloudellisen kannustimen viivästyttää muutostöitä, jos rakennushankkeeseen ryhtyvä arvioi esteettömyyden parantamisen kustannukset liian korkeiksi.

Uudessa rakentamislaisissa lupakynnys muuttuu. Tämän seurauksena on mahdollista, että muutostyöt, jotka aiemmin olisivat kuuluneet asetuksen soveltamisalaan, eivät välttämättä jatkossa enää siihen kuulu. Soveltamisalaa toivotaan täsmennettävän uuden rakentamislain mukaisen väliaikaisen rakennuksen osalta.

Asetuksen soveltamisalassa on nimetty rakennustyypeittäin tilanteet, joissa eri pykäliä sovelletaan tai joissa vaatimuksista voi poiketa. Vaatimuksista voi poiketa sekä asetuksen säännösten pohjalta että maankäyttö- ja rakentamislain 177 §:n mukaisella poikkeamisluvalla tai 175 §:n mukaisella vähäisellä poikkeamisella rakennusluvan yhteydessä (uusi rakentamislaki 57 ja 59 §). Tulkintaeroja tuottaa se, ettei kaikkia erilaisia rakennustyyppisiä ole tarkkaan määritelty, ja toisaalta rakennuksella voi olla useita eri käyttötarkoituksia. Asetusta kuitenkin sovelletaan myös muussa rakennuksessa sijaitseviin vastaavaan käyttöön tarkoitettuihin tiloihin. Asetuksen soveltamisesta yksittäiseen kohteeseen päättää rakennusvalvonta, mutta tulkinta saattaa erota suunnittelijan näkemyksestä. Yksittäisistä käsitteistä pientalon määritelmää ja siihen kuuluvia talotyyppisiä ei kaikissa tapauksissa tunneta. Vapaa-ajan asunnoissa rakennusvalvonnoille jää tulkinnanvaraiseksi, millaisissa tilanteissa ne rinnastetaan asuinrakennuksen, mikä voi mahdollistaa tarpeettoman poikkeamisen vaatimuksista.

2.2.2 Rakennukseen johtava kulkuväylä

2 § Rakennukseen johtava kulkuväylä

Rakennukseen on oltava vähintään 1 200 millimetriä leveä, helposti havaittava, pinnaltaan tasainen, kova ja luistamaton kulkuväylä tontin tai rakennuspaikan rajalta sekä tilasta ja alueelta, joka palvelee rakennuksen käyttöä. Ulkotilassa sijaitsevan kulkuväylän kaltevuus saa olla enintään viisi prosenttia. Jos kulkuväylällä on porras, sen yhteydessä on oltava luiska tai kiinteästi asennettu pyörätuolin ja pyörillä varustetun kävelytelineen käyttäjälle soveltuva henkilöiden nostoon tarkoitettu laite. Tässä momentissa säädetty ei koske omakotitaloa, paritaloa eikä kaupunkipientalaa, jos esteettömän kulkuväylän toteuttaminen olisi rakennuspaikka ja korkeuserot huomioon ottaen mahdotonta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun luiskan on oltava helposti havaittava, suora, pinnaltaan tasainen, kova ja luistamaton, leveydeltään vähintään 900 millimetriä ja sen reunassa on oltava vähintään 50 millimetriä korkea suojaareuna, jos luiska ei rajaudu kiinteään rakenteeseen. Luiskan ala- ja yläpäässä on oltava vähintään 1 500 millimetriä pitkä vaakasuora tasanne. Luiskan kaltevuus saa olla enintään viisi prosenttia. Jos korkeusero on enintään 1 000 millimetriä, luiskan kaltevuus saa kuitenkin olla enintään kahdeksan prosenttia. Tällöin yhtäjaksoisen luiskan korkeusero saa olla enintään 500 millimetriä, jonka jälkeen kulkuväylällä on oltava vaakasuora vähintään 2 000 millimetriä pitkä välitasanne. Ulkotilassa luiska saa kuitenkin olla kaltevuudeltaan yli viisi prosenttia vain, jos se voidaan pitää sisätilassa olevaan luiskaan verrattavassa kunnossa. Kaiteesta, käsijohteesta ja muusta putoamisen ja harhaan astumisen estämisestä säädetään maankäyttö- ja rakennuslain 117 d §:n 2 momentin nojalla annetussa asetuksessa.

Jos rakennusta varten on autopaikkoja, niistä riittävän määrän, kuitenkin vähintään yhden, on oltava tarkoitettu liikkumis- ja toimimisesteisen henkilön käyttöön. Tällaisen autopaikan on oltava vähintään 3 600 millimetriä leveä ja vähintään 5 000 millimetriä pitkä ja se on merkittävä liikkumisesteisen henkilön tunnuksella. Tässä momentissa säädetty ei koske omakotitaloa, paritaloa eikä kaupunkipientalaa.

Rakennukseen johtavan kulkuväylän vaatimuksista poiketaan liian helposti.

Eryteisesti pientaloissa säännöksen mukaisia poikkeamia haetaan paljon, ja joidenkin rakennusvalvontojen näkemyksen mukaan niitä myös hyväksytään liian kevyillä perusteilla, vaikka pientalokohteissa hyvällä suunnittelulla olisi voitu monesti vaikuttaa esteettömyyden toteutumiseen. Kuntien välillä on soveltamisessa eroja ja osa rakennustarkastajista toteaa, että heidän kunnassaan poikkeamia ei käytännössä hyväksytä, mutta että paine niihin on kova, erityisesti omakotitalorakentajilta. Usein rakentajat vetoavat naapurikuntien hyväksymiin poikkeuksiin vastaavissa tilanteissa.

Pykälän 1 momentti ei koske omakotitaloa, paritaloa eikä kaupunkipientaloa, jos esteettömän kulkuväylän toteuttaminen olisi rakennuspaikka ja korkeuserot huomioon ottaen mahdollista. Lisäksi suunnitteluratkaisuista johtuvia esteitä tulkitaan poikkeamisperusteiksi, jolloin on päädytty liian helposti hyväksymään luiskavarauksia⁴ esteettömän kulkuväylän toteuttamisen sijaan.

Tulkinnanvaraisuutta on myös siinä, pitääkö esteettömän kulkuväylän johtaa vain pääsisäänkäynnille vai myös muille sisäänkäynneille. Tyypillisesti muillakin sisäänkäynneillä kuin pääsisäänkäynnillä, kuten esimerkiksi huoltoreiteillä, on muitakin käyttötarkoituksia. Ongelmat niiden esteettömyydessä vaikuttavat rakennuksen käyttöön merkittävästi.

Kulkuväylältä edellytetään vähintään 1 200 mm leveyttä, mikä ei välttämättä ole kaikissa käyttötarkoituksissa riittävä. Kulkuväylän varrella olevien porttien mitoitus liittyy tulkinnanvaikeutta. Myös aistiesteettömyyden toteutumisessa kulkuväylillä on puutteita. Asetus edellyttää kulkuväylältä liikkumisen esteettömyyden lisäksi helppoa havaittavuutta. Opasteita ja hahmotettavuutta ei kuitenkaan toteuteta riittävästi.

Luiskien ominaisuuksista on säädetty tarkasti, mutta vaatimukset koetaan tulkinnanvaraisiksi. Osa rakennusvalvonnoista ja suunnittelijoista pitää silti määritelmiä ja ohjeistusta kattavina. Luiskan ja kulkuväylän välisiä eroja ei välttämättä hahmoteta, jolloin myöskään luiskiin liittyviä vaatimuksia esimerkiksi käsi-johteista ei osata soveltaa oikein. Helppo havaittavuus ja pintojen luistamattomuus ovat jossain määrin tulkinnanvaraisia käsitteitä. Tulkinnanvaraisuutta on myös siinä, mitä tarkoitetaan vaatimuksella, että ulkotilassa luiska saa olla kaltevuudeltaan yli

4 Luiskavarauksella tarkoitetaan sitä, että suunnitelmissa ei ole luiskaa, vaan niissä osoitetaan myöhemmin tarpeen vaatiessa rakennettavalle luiskalle sijainti.

viisi prosenttia vain, jos se voidaan pitää sisätilassa olevaan luiskaan verrattavassa kunnossa. Toisaalta esiin nousi myös tilanteita, joissa luiskalla korvataan kokonaan porras, minkä senkään ei katsota olevan tarkoituksenmukaista.

Jos rakennusta varten on autopaikkoja, niistä riittävän määrän, kuitenkin vähintään yhden on oltava tarkoitettu liikkumis- ja toimimisesteisen henkilön käyttöön. Autopaikkojen riittävyttä sekä sitä, keille paikkoja osoitetaan, tulkitaan kuitenkin eri tavoin. Autopaikoista säädetään yleensä asemakaavassa. Esteettömien autopaikkojen tosiasiallista määrää pidetään riittämättömänä, sillä vaikka liikkumis- ja toimimisesteisille tarkoitettuja autopaikkoja olisikin, ne eivät välttämättä ole tarvitsevien käytettävissä. Ainoa autopaikka saatetaan osoittaa tai myydä osakkaalle, joka ei sitä tarvitsisi, ja tämän jälkeen esteettömiä autopaikkoja ei enää ole saatavilla. Lisäksi autopaikalta sisäänkäynnille johtavien kulkureittien esteettömyydessä on havaittu puutteita, ja niihin toivotaan tarkempaa sääntelyä. Rakennusvalvonnat kuvasivat esimerkiksi tilanteita, joissa reitti pysäköintipaikalta sisäänkäynnille kulkee vaikeasti koko pysäköintialueen läpi tai asukkaille osoitetut autopaikat sijaitsevat erillisessä pysäköintihallissa.

2.2.3 Rakennuksen sisäänkäynti

3 § Rakennuksen sisäänkäynti

Rakennuksen ulko-oven avautumispuolen etäisyys seinän sisänurkasta tai muusta kiinteästä esteestä on oven ulkopuolella oltava vähintään 400 millimetriä.

Ulko-oven edessä olevan tasanteen on oltava vähintään 1 500 millimetriä leveä ja vähintään 1 500 millimetriä pitkä.

Tasanteelta vaadittavia ominaisuuksia ei täysin tunneta. Tasanteen vaatimuksista säädetään esteettömyysasetuksen lisäksi ympäristöministeriön asetuksessa rakennuksen käyttöturvallisuudesta (1007/2017; käyttöturvallisuusasetus). Esteettömyysasetuksessa vaaditut vähimmäismitat ovat selkeitä, mutta käyttöturvallisuusasetuksen edellyttämään tasanteen materiaaliin ja käytön turvallisuudessa on epäselvyyttä. Rakennusvalvontojen havaintojen perusteella tasanteet eivät kaikissa tapauksissa ole turvallisia, varsinkaan pientaloissa.

Esimerkiksi oven aukeamissuunta tai oven sijainti liian lähellä tasanteen reunaa voivat estää toimintaa tai aiheuttaa putoamisvaaran. Käyttäjäjärjestöt toivovat esteettömyysasetukseen täydennystä, että tasanteella tulisi olla 1 500 x 1 500 mm kokoisen tilan lisäksi tilaa oven avautumisen verran. Epäselvyyttä on pinta-materiaaleilta edellytettävissä ominaisuuksissa siinä, pitääkö tasanteen olla esimerkiksi betoniin rinnastuvaa materiaalia.

Osa sekä suunnittelijoista että rakennusvalvonnoista esittää, että vaatimus oven etäisyydestä kiinteään esteeseen olisi hyvä laajentaa koskemaan myös asuinkerrostalon huoneisto-ovia sekä rakennuksen ulko-oven sisäpuolta.

Osa rakennusvalvonnoista on tulkinnut sisäänkäyntiä sääntelevien vaatimusten koskevan jo nyt myös kerrostalojen huoneisto-ovia.

Oven avautumispuolta tulkitaan toisin kuin asetuksessa on tarkoitettu, eli avautumispuoleksi on tulkittu oven saranapuolta. Tämän tulkinnan uskotaan johtuvan siitä, että oven avautumiseen (oven vapaaseen leveyteen) vaikuttaa myös oven taakse jäävä seinä tai muu kiinteä este.

Sisäänkäynnin vaatimusten tulkitaan koskevan vain pääsisäänkäyntiä. Näin ollen pykälän vaatimuksia ei välttämättä noudateta kuin yhdessä rakennuksen sisäänkäynneistä.

2.2.4 Ovet

4 § Ovet

Rakennuksen ulko-oven ja muun uloskäytävän oven mitoituksesta säädetään maankäyttö- ja rakennuslain 117 b §:n 3 momentin nojalla annetussa asetuksessa.

Muun rakennuksen kuin asuinrakennuksen huonetiloihin sekä asuinrakennuksen asuinhuoneisiin, asumista palveleviin välttämättömiin tiloihin ja rakennuksen käyttöä palveleviin tiloihin johtavan oven ja kulkuaukon vapaan leveyden on oltava vähintään 800 millimetriä.

Oven yhteydessä ei saa olla tasoeroa tai kynnystä, ellei se ole ääni-, kosteus- tai muiden vastaavien olosuhteiden vuoksi välttämätöntä. Tällöin kynnyks tai tasoero saa olla enintään 20 millimetriä korkea, ja kynnyks on muotoiltava siten, että sen voi helposti ylittää pyörätuolilla ja pyörillä varustetulla kävelytelineellä. Tasoero asuntokohtaisen ulkotilan oven yhteydessä oven ulkopuolella saa olla yli 20 millimetriä, jos tasoero on kohtuudella poistettavissa ulkotilan varustelulla. Edellä 2 ja 3 momentissa säädetty koskee pientalossa vain sisääntulokerrosta.

Rakennuksen ulko-oven ja asuinrakennuksen käyttöä palvelevan tilan oven on toimittava siten, että liikkumis- tai toimimisesteinen henkilö voi sen helposti avata.

Epäselvyyttä aiheuttaa sääntelyn jakautuminen esteettömyysasetukseen ja paloturvallisuusasetukseen. Paloturvallisuusasetuksessa säädetään uloskäytävien lukumäärästä ja mitoista sekä poistumiseen käytettävistä ovista, kun taas esteettömyysasetuksessa säädetään rakennuksen sisäisellä kulkuväylällä olevan oven vapaasta leveydestä. Kokonaisuuden hahmottamiseksi täytyy tuntee molemmat asetukset perustelumuiotioineen. Ovien vapaa leveys ei kaikilta osin toteudu, sillä oven paksuus tai sijoittaminen voi pienentää vapaata leveyttä suunnitellusta. Myöskään kaksilehtisen oven käyntioven vapaa leveys ei välttämättä ole esteettömyyden kannalta riittävä, vaikka molemmat ovilehdet avaamalla vapaa leveys toteutuisikin.

Vaatimusten kohdentaminen asumista palveleviin välttämättömiin tiloihin ja rakennuksen käyttöä palveleviin tiloihin on johtanut tulkintavaikeuksiin. Tilojen määrittelyt on avattu perustelumuiotiossa, mutta monet suunnittelijoista tai rakennusvalvonnoista eivät tarkkaan tunne määrittelyjä. Tämä johtaa siihen, ettei oviin osata soveltaa niihin kohdistuvia vaatimuksia.

Kynnyksien osalta tulkinnanvaraisuus liittyy erilaisiin oviin ja poikkeamismahdollisuuksiin. Asetuksen lähtökohtana on kynnyksettömyys ja välttämättömien kynnyksien enimmäiskorkeus on 20 mm, mutta uusissakin kohteissa on toteutettu korkeita kynnyksiä. Suunnittelijoiden mukaan osalla rakentajista on silti käsitys, että kynnykset saisivat olla asetuksessa säädettyä korkeampia. Suunnittelijoiden mukaan sekä kynnyksien korkeuksia että ovien leveyksiä täytyy työmailla vahtia tiukasti. Parvekkeiden ja märkätilojen ovissa sekä pientalojen ulko-ovissa on usein teknisiä haasteita, joiden takia vaatimuksista joudutaan poikkeamaan. Myös monien myynnissä olevien ovimallien kuvataan soveltuvan huonosti vaatimusten

täyttämiseen. Pientalojen ulko-ovissa epäselvää on, voiko kynnykskorkeuden vaatimuksesta poiketa, jos kulkuväylä on jo poikennut vaatimuksista. Sisäänkäynnille ja kynnykskorkeudelle ei asetuksessa kuitenkaan ole vastaavaa poikkeamismahdollisuutta kuin kulkuväylälle.

Oven helppoa avattavuutta ei ole täsmennetty asetuksessa. Rakennuksen ulko-oven ja asuinrakennuksen käyttöä palvelevan tilan oven on toimittava siten, että liikkumis- tai toimimisesteinen henkilö voi sen helposti avata. Ulko-oven avaamiseen tarvittavaa enimmäisvoimaa ei ole määritelty, mikä johtaa epätietoisuuteen siitä, missä kaikissa tilanteissa tulisi hyödyntää sähköisiä ovenavausjärjestelmiä. Ovien avautuminen helposti ei kaikissa tilanteissa toteudu, vaan käytetään raskaita ovia, joissa tarvittaisiin sähköisiä ovenavausjärjestelmiä.

2.2.5 Rakennuksen sisäinen kulkuväylä

5 § Rakennuksen sisäinen kulkuväylä

Muun rakennuksen kuin asuinrakennuksen sisäisen kulkuväylän ja asuinrakennuksen yleisten tilojen sisäisen kulkuväylän on oltava helposti havaittava, pinnaltaan tasainen ja luistamaton.

Jos 1 momentissa tarkoitettu kulkuväylä on leveydeltään alle 1 500 millimetriä, kulkuväylällä on oltava vähintään 15 metrin välein kääntymistila, jonka halkaisija on vähintään 1 500 millimetriä.

Sisäisen kulkuväylän helppoa havaittavuutta sekä luistamattomuutta pidetään osin tulkinnanvaraisena. Kulkuväylän helppo havaittavuus tarkoittaa käyttäjäryhmille eri asioita, kuten valaistusta, tummuuseroja sekä opasteita. Näissä on aineiston perusteella vielä paljon puutteita, ja vaatimuksia tulisi pystyä myös asetuksessa tuomaan paremmin näkyväksi, sillä tulkintaohjeita ei osata välttämättä hakea perustelumuihistiosta tai ohjeista. Lisäksi esteettömyyden toteutumiseksi pitäisi osata tunnistaa erilaisia tarpeita, koskivat ne sitten helppoa havaittavuutta, ääniopasteita tai opasteiden selkeyttä. Kulkuväylän pinnan luistamattomuudesta toivotaan nykyistä selkeämpää ohjeistusta, sillä rakennusvalvonnat ovat havainneet

soveltumattomia materiaaleja. Rakennusvalvontojen ja suunnittelijoiden havainnoista esteettömyyden toteutumisesta valtaosa ohitti aistiympäristön esteettömyyden, ja keskittyi liikkumisen esteettömyyteen.

Vanhoissa rakennuksissa kulkuväylät saattavat olla nykyisiä vaatimuksia kapeampia, mikä aiheuttaa haasteita ja poikkeamistarpeita korjauskohteissa. Jos kulkuväylä on leveydeltään alle 1 500 millimetriä, kulkuväylällä on oltava vähintään 15 metrin välein kääntymistila, jonka halkaisija on vähintään 1 500 millimetriä. Tunnistetut haasteet koskivat tämän säännöksen osalta pääosin asuinrakennuksia.

2.2.6 Rakennuksen muut tilat

6 § Rakennuksen muut tilat

Muun rakennuksen kuin asuinrakennuksen tilojen ja asuinrakennuksen yleisten tilojen sekä niiden kiinteän kalustuksen ja varustuksen on sovelluttava liikkumis- ja toimimisesteiselle henkilölle.

Asuinrakennuksessa, jossa on 7 §:n mukaan oltava portaiden lisäksi hissi, on asunnon eteisessä ja keittiössä oltava kääntymistila, jonka halkaisija on vähintään 1 300 millimetriä.

Asunnossa, joka on tarkoitettu palveluasumiseen tai liikkumis- tai toimimisesteisen henkilön tuettuun asumiseen, on rakennuksen kerrosluvusta riippumatta oltava eteisessä ja keittiössä kääntymistila, jonka halkaisija on vähintään 1 500 millimetriä. Tällaisen asunnon on mitoitukseltaan muutoinakin oltava sellainen, että apuvälineiden käyttö ja avustaminen on mahdollista.

Tilojen soveltuminen liikkumis- ja toimimisesteisille henkilöille on osin tulkinnanvaraista. Perustelumuistion mukaan soveltuvuuden kannalta keskeistä on, että ainakin osa kiinteistä kalusteista ja varusteista on suunniteltu siten, että esimerkiksi pyörätuolissa istuvan, pyörillä varustettua kävelytelinettä käyttävän taikka näkö- tai kuulovammaisen henkilön on mahdollista käyttää niitä. Tässä yhteydessä on koettu osin tulkinnanvaraisena, mikä on riittävä osa kiinteistä kalusteista ja varusteista. Kääntymistilan vaatimus asuinrakennuksen yhteisessä kerhotilassa

sijaitsevassa keittiössä nostettiin esimerkkinä tulkinnanvaraisuudesta. Lisäksi esille tuli kysymys, millaisen osuuden asuntojen irtaimistovarastoista tulisi olla kaikille käyttäjille soveltuvia. Suunnittelijoiden mukaan rakennusvalvontojen tulkinnat vaihtelevat eri kunnissa, mikä tekee kokonaisuudesta vaikeasti hahmotettavan ja vaikeuttaa ennakkointia.

Kääntymistilan sijaintiin eteisessä ja keittiössä on tulkinnanvaraisuutta.

Sijainnilla on kuitenkin vaikutus asukkaan todellisiin toimimismahdollisuuksiin.

Asetuksen asuinrakennusten eteisessä ja keittiössä edellyttämä halkaisijaltaan vähintään 1 300 mm kääntymistila ei toteudu kaikissa kohteissa. Vaatimus on koettu vaikeaksi toteuttaa etenkin pienissä asunnoissa. Epäselvyyksiä on siinä, pitääkö esimerkiksi keittiössä kääntymisen olla mahdollista kalusteiden välissä, vai riittääkö että huoneen päädyssä on mahdollista kääntyä. Vastaavasti eteisessä kääntymistilaa ei välttämättä sijoiteta toiminnallisesti sopivaan paikkaan, esimerkiksi oven läheisyyteen. Epäselvyyttä on myös siinä, mitkä kaikki kohdat asunnosta määritellään eteiseksi, eli tarvitaanko kääntymistila myös esimerkiksi huoneeseen johtavan käytävän päässä. Opiskelija- ja nuorisotasunto-kohteissa eteiseen ja keittiöön vaadittu kääntymistilan on tulkittu joissakin tapauksissa koskevan ainoastaan kohteen esteettömiä asuntoja, vaikka vaatimus koskee kaikkia asuntoja.

2.2.7 Yhteys tasoerojen välillä asuinrakennuksessa

7 § Yhteys tasojen välillä asuinrakennuksessa

Asuinrakennuksessa on oltava portaiden lisäksi hissi, jos käynti rakennuksessa sijaitsevaan asuntoon on sisääntulon kerrostaso mukaan lukien kolmannessa tai sitä ylemmässä kerroksessa. Jos käynti rakennukseen on kerrostasojen välissä, sisääntulon kerrostasona pidetään näistä alemmaa.

Hissiyhteyden on ulotuttava sisäänkäyntitasoon ja jokaiseen tasoon, josta on käynti asuntoon tai rakennuksen käyttöä palvelemaan tilaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun hissien korin on oltava vähintään 1 100 millimetriä leveä ovisivultaan ja vähintään 1 400 millimetriä syvä. Olemassa olevaan asuinrakennukseen jälkiasennettavan hissien korin mitoitus voi poiketa tässä momentissa säädetystä, jos se on välttämätöntä rakennuksen merkittävien ominaisuuksien säilyttämiseksi.

Esteettömyysasetuksessa oleva asuinrakennuksen hissikorin vähimmäismitoitusvaatimus ja toisaalta parikukuljetusten tarvitsema tilantarve koetaan ristiriitaisena. Tarve parikukuljetuksen mahdollistavalle hissille korostuu korkeissa rakennuksissa sekä rakennuksissa, joissa on kierreportaat tai muuten kapeat porrashuoneet. Parikukuljetukset edellyttäisivät vähimmäismitoitusta suurempia hissejä, joita rakennusvalvonnat monesti hankkeissa suosittelivatkin. Esteettömyysasetuksen asettama vähimmäismitoitus ohjaa kuitenkin vahvasti suunnittelua.

Vaatimusta hissiyhteyden ulottamisesta sisäänkäyntitasoon ja jokaiseen tasoon, josta on käynti asuntoon tai rakennuksen käyttöä palvelemaan tilaan ei aina noudateta, vaan kulku sisäänkäyntitasolta hissille on toteutettu luiskalla. Hissi-yhteyden tulee kuitenkin ulottua sisäänkäyntitasoon sekä jokaiseen tasoon, josta on käynti asuntoon tai rakennuksen käyttöä palvelemaan tilaan.

Jälkiasennushissi voi kaventaa porrashuonetta niin, että portaissa liikkuminen ja kalusteiden tai esimerkiksi parien kuljettaminen hankaloituu, vaikka paloturvallisuuden vähimmäismitta täytyisikin. Jälkiasennushissien sijoittaminen ahtaaseen tilaan ei välttämättä ole ongelmatonta, ja monet suunnittelijat ja rakennusvalvonnat nostivat tämän vaikeutena – joskaan ei välttämättä tulkinnanvaraisuutena. Asuinrakennusten korjauksissa on haasteita jälkiasennushissien mitoituksessa, sillä aina ei ole mahdollista saavuttaa asetuksen mukaista hissikokoa. Asetuksessa on poikkeamismahdollisuus näihin tilanteisiin, sillä on katsottu, että pienikin hissi on parempi kuin ei hissiä lainkaan.

2.2.8 Yhteys tasojen välillä muussa kuin asuinrakennuksessa

8 § Yhteys tasojen välillä muussa kuin asuinrakennuksessa

Jos muussa rakennuksessa kuin asuinrakennuksessa oleva tasoero on pienempi kuin rakennuksen kerroskorkeus, tasojen välillä on oltava portaiden lisäksi yhteys joko 2 §:n 2 momentissa säädetyn mukaisella luiskalla taikka 7 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisella hissillä tai muulla kiinteästi asennetulla pyörätuolin ja pyörillä varustetun kävelytelineen käyttäjälle soveltuvalla henkilöiden nostoon tarkoitetulla laitteella. Jos tasoero on yhtä suuri kuin kerroskorkeus tai sitä suurempi, yhteys tasojen välillä on järjestettävä 7 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisella hissillä.

Tulkinnanvaraisuutta aiheuttaa se, mihin kaikkiin kohteisiin ja mihin osiin niistä pykälän vaatimuksia tulisi soveltaa. Erilaisten rakennusten kirjo on suuri, ja siihen sisältyy hyvin erilaisia tasoeroja ja käyttötarkoituksia eri tasoilla. Epäselvyyttä aiheuttavat esimerkiksi varastotilojen toisen kerroksen toimistotilat ja erilaiset kellaritilat, joihin kaikilla ei välttämättä tarvitsisi olla pääsyä. Kerroskorkeutta pienemmissä tasoeroissa puutteita on kulun järjestämisestä esimerkiksi esiintymislavoille tai vastaaville tasoille, joihin kuitenkin tulisi olla esteetön pääsy. Rakennusvalvontojen mukaan pykälän säännöksiin haetaan paljon poikkeamia, eivätkä tilojen kaikki tasot näin sovellu liikkumis- ja toimimisesteisille. Esimerkiksi varasto- ja tuotantorakennuksissa hyväksytään hissivarauksia MRL 175 §:n mukaisina vähäisinä poikkeamina.

Muun rakennuksen kuin asuinrakennuksen käsite asetuksessa on osin tulkinnanvarainen, mikä edelleen vaikeuttaa asetuksen soveltamista. Pykälää tulee soveltaa yhdessä soveltamisalaa koskevan 1 §:n kanssa. Käytännössä rakennusvalvonnoilla on erilaisia omia määrittelyjä, esimerkiksi varastotilojen neliömääristä tai tuotantorakennusten työntekijämääristä, jotka eivät pohjaudu esteettömyysasetukseen. Tämä johtaa tulkintojen alueelliseen vaihtelevuuteen. Tietyn aikakauden rakentamiseen sisältyy paljon puolikerroksia, jotka varsinkin suojelluissa kohteissa aiheuttavat toteutusvaikeuksia.

Yksittäisenä epätarkkuutena nostetaan esiin kerroskorkeuden määritelmä. Jos tasoero on yhtä suuri kuin kerroskorkeus tai sitä suurempi, yhteys tasojen välillä on järjestettävä 7 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisella hissillä. Yhdessä kohteessa voi kuitenkin olla useita paljonkin toisistaan poikkeavia kerroskorkeuksia, jolloin kerroskorkeuden käsitettä on vaikeaa soveltaa kohteeseen.

2.2.9 Wc- ja pesutila asuinrakennuksessa

9 § Wc- ja pesutila asuinrakennuksessa

Asuinrakennuksessa, jossa on 7 §:n mukaan oltava portaiden lisäksi hissi, on kussakin asunnossa oltava vähintään yksi wc- ja pesutila, jossa on halkaisijaltaan vähintään 1 300 millimetriä vapaa tila. Kiinteät kalusteet on sijoitettava vapaaseen tilaan nähden siten, että liikkumisesteinen henkilö voi käyttää niitä. Tällaisen wc- ja pesutilan on oltava varustettavissa liikkumisesteiselle henkilölle sopivaksi.

Asunnossa, joka on tarkoitettu palveluasumiseen tai liikkumis- tai toimimiseisten henkilön tuettuun asumiseen, on oltava vähintään yksi wc- ja pesutila, jossa on halkaisijaltaan vähintään 1 500 millimetriä vapaa tila. Kiinteät kalusteet on sijoitettava vapaaseen tilaan nähden siten, että liikkumiseinen henkilö voi käyttää niitä. Lisäksi wc-istuimen toisella puolella on oltava vapaata tilaa vähintään 800 millimetriä. Tällaisen wc- ja pesutilan on oltava varustettavissa liikkumiseiselle henkilölle sopivaksi.

Edellä 1 momentissa säädetty ei koske rakennusta, jossa on ainoastaan opintotukilain (65/1994) mukaiseen opintotukeen oikeuttavaan koulutukseen osallistuville henkilöille tai ainoastaan 18–29-vuotiaille henkilöille tarkoitettuja asuntoja. Tällaisessa rakennuksessa vähintään viidessä prosentissa asunnoista, kuitenkin vähintään yhdessä asunnossa, on oltava yksi 2 momentissa säädetyn mukainen wc- ja pesutila. Lisäksi tällaisen rakennuksen yleisissä tiloissa on oltava 10 §:n mukainen wc-tila, johon on pääsy rakennuksen sisäiseltä kulkuväylältä.

Asuinrakennuksessa asukkaiden yhteisen sauna-, pesu- ja pukuhuone-tilan on sovellettava liikkumis- ja toimimiseisille henkilöille. Tilan yhteydessä olevan wc- ja pesutilan on oltava 2 momentissa säädetyn mukainen.

Asuntojen wc- ja pesutilan vapaan tilan mitoituksessa ja sijoittelussa on tulkintajeroja. Tulkinnanvaraisuutta on siinä, miten kalusteet tulisi sijoittaa, jotta halkaisijaltaan vähintään 1300 millimetrin vapaa tila toteutuu. Asetuksen mukaan kiinteät kalusteet on sijoitettava vapaaseen tilaan nähden siten, että liikkumiseinen henkilö voi käyttää niitä. Perustelumuietiossa tarkennetaan, että kiinteällä kalusteella tarkoitetaan kalusteita, joiden kiinnitys läpäisee tilan vedeneristyksen lattiassa tai seinässä. Pesukonevarausta ei rinnasteta kiinteään kalusteeseen. Toimijoilla on kuitenkin epäselvyyttä siitä, mikä tulkitaan kiinteäksi kalusteeksi ja tulisiko sellaiseksi tulkita poistettavissa olevat kalusteet, kuten kaapit. Asuinrakennusten wc- ja pesutiloihin on tehty ratkaisuja, joissa kiinteät kalusteet ovat estäneet asetuksessa määritellyn vapaan tilan toteutumisen. Kalusteiden sijoittamisen valvonta ei välttämättä ole mahdollista vielä suunnitelman perusteella, sillä esimerkiksi käsienpesuun merkitä suunnitelmissa voi olla suuntaa antava.

Tulkinnanvaraisuutta on myös wc-istuimen vieressä olevan vapaa tila mittamisessa, eli lasketaanko vapaa tila wc-istuimesta vai wc-istuimen käsituesta. Ilman 800 millimetrin vapaata tilaa mahdollisuus sijoittaa pyörätuoli wc-istuimen viereen ei toteudu. Asetuksen sanamuoto ei ohjaa täsmällisesti, mistä vapaa tila tulisi laskea, mikä voi johtaa tulkintaeroihin viranomaisten ja suunnittelijoiden välillä. Asetusta on myös tulkittu siten, että wc-istuimen vierelle vaadittu vapaa tila koskisi kaikkien asuinrakennusten wc- ja pesutiloja, vaikka asetus edellyttää vapaan tilan toteutumisen vain palveluasumiseen tai liikkumis- tai toimimisesteisen henkilön tuettuun asumiseen tarkoitetun asunnon sekä opiskelija- ja nuorisoasunto-kohteiden esteettömien asuntojen wc- ja pesutiloissa.

2.2.10 Wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa

10 § Wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa

Muussa rakennuksessa kuin asuinrakennuksessa on oltava sen käyttötarkoitus, toiminnalliset kokonaisuudet ja kulkuyhteyksien pituus huomioon ottaen tarpeellinen määrä tarkoituksenmukaisesti sijoitettuja wc-tiloja, jotka soveltuvat pyörätuolin ja pyörillä varustetun kävelytelineen käyttäjille. Edellä tarkoitettujen wc-tilojen on sijaittava siten, ettei käyttäjän ja avustajan sukupuoli vaikuta mahdollisuuteen käyttää niitä, ja ne on merkittävä liikkumisesteisen tunnuksella.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa wc-tilassa on oltava halkaisijaltaan vähintään 1 500 millimetriä vapaa tila. Kiinteät kalusteet on sijoitettava vapaaseen tilaan nähden siten, että liikkumisesteinen henkilö voi käyttää niitä. Lisäksi wc-istuimen kummallakin puolella on oltava vapaata tilaa vähintään 800 millimetriä. Vaihtoehtoisesti voidaan sijoittaa lähekkäin kaksi wc-tilaa, joissa toisessa on wc-istuimen vasemmalla ja toisessa oikealla puolella vapaata tilaa vähintään 800 millimetriä. Wc-istuin on sijoitettava 200–300 millimetrin etäisyydelle takaseinästä.

Wc-tila on varustettava liikkumisesteiselle henkilölle sopivaksi. Jos rakennuksessa on valvontajärjestelmä, wc-tilasta on oltava turvahälytysyhteys valvontaan.

Asetuksen mukaan muussa rakennuksessa kuin asuinrakennuksessa on oltava sen käyttötarkoitus, toiminnalliset kokonaisuudet ja kulkuyhteyksien pituus huomioon ottaen tarpeellinen määrä tarkoituksenmukaisesti sijoitettuja wc-tiloja, jotka soveltuvat pyörätuolin ja pyörillä varustetun kävelytelineen käyttäjille. Tulkinnanvaraisuutta liittyy kuitenkin siihen, mikä määritellään tarpeelliseksi määräksi. Asetuksen perustelumuiustiossa ja soveltamisohjeessa on todettu, että wc-tilojen määrä ja sijoittelu riippuvat rakennuksen käyttö-tarkoituksesta, toiminnallisista kokonaisuuksista ja kulkuyhteyksien pituudesta. Lisäksi kokoontumistiloissa on tarpeen varautua suuriin yhtäaikaisiin käyttäjä-määriin. Wc-tilojen tarkoituksenmukainen määrä voi kuitenkin olla eri osapuolien näkemyksen mukaan hyvin erilainen. Asetusta on tulkittu väljästi siten, ettei esteettömiä wc- ja pesutiloja ole välttämätöntä toteuttaa lainkaan, mikäli niitä ei nähdä rakennuksen käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisina. Tulkinnanvaraisuus vaikeuttaa sitä, mihin raja esteettömien wc- ja pesutilojen määrästä tulisi asettaa rakennusvalvonnassa.

Wc- ja pesutiloja koskevien pykälien soveltamisessa on epäselvyyksiä silloin, kun muut kuin asuinrakennukset, esimerkiksi liiketilat, sijaitsevat osana asuinrakennusta. Tällaisissa tilanteissa on esimerkiksi tulkittu liiketilojen wc- ja pesutilojen vaatimuksia asuinrakennuksia koskevan pykälän 9 mukaisesti. Asetuksen 1 §:n 3 momentissa säädetään asetuksen soveltamisalan koskevan tiettyyn käyttöön tarkoitettun rakennuksen lisäksi myös vastaavaan käyttöön tarkoitettua muussa rakennuksessa olevaa tilaa. Pelkkää yksittäistä pykälää lukemalla soveltamisala ei avaudu täsmällisesti eikä kokonaisuutta ole mahdollista hahmottaa.

Väärä tulkinta vapaan tilan sijainnista ja mitoituksesta johtaa toimimattomiin tiloihin. Muiden kuin asuinrakennusten wc- ja pesutiloissa asetuksessa määritelty halkaisijaltaan vähintään 1500 millimetrin vapaa tila ja vähintään 800 millimetrin vapaa tila wc-istuimen vieressä ei aina toteudu, sillä vapaa tila on sijoitettu siten, ettei se tosiasiallisesti mahdollista kiinteiden kalusteiden käyttämistä tai pyörätuolin sijoittamista wc-istuimen viereen. Asetuksessa, asetuksen perustelumuiustiossa ja soveltamisohjeessa mainitaan wc-istuin, mutta soveltamisohjeen kuvissa vapaan tilan mitta on merkitty wc-käsituen ja seinän väliin. Asetuksessa määritellään, että molemmin puolin käytettävän esteettömän wc-tilan sijaan voidaan lähekkäin sijoittaa kaksi wc-tilaa, joissa toisessa 800 mm vapaa tila on wc-istuimen vasemmalla ja toisessa oikealla puolella. Tulkinnanvaraisuutta on siinä, miten määritellään lähekkäin sijoitetut wc-tilat.

Asetuksessa on säädetty, että wc-tilat tulee varustaa liikkumisesteiselle soveltuvaksi. Epäselvyyttä on erityisesti oikeanlaisten wc-tukikaiteiden määrittelyssä. Suunnitelmissa näkyy usein lattiaan kiinnitettäviä wc-tukikaiteita,

jotka eivät ole hyvä ratkaisu, koska ne vaikeuttavat pyörätuolin sijoittamista wc-istuimen viereen. Nämä vaikeuttavat myös avustajan toimintaa. Suositeltava malli on sellainen, joka kiinnitetään seinään wc-istuimen taakse ja on käännettävissä ylös. Asetuksessa varusteista ei säädetä näin yksityiskohtaisesti. Lisäksi toimivien hälytysjärjestelmien puuttuminen monien rakennusten wc- ja pesutiloista rajoittaa käyttäjien avunpyyntömahdollisuuksia. Asetus edellyttää turvahälytysyhteyttä valvontaan, jos rakennuksessa on valvontajärjestelmä. Rakennusvalvontojen mukaan moni rakennuttajista ei halua rakennuttaa wc- ja pesutiloihin turvahälytysjärjestelmiä, sillä turvahälytysyhteyksien käytössä on tietyissä käyttötarkoituksissa havaittu ilkeävaltaa.

Wc-tilojen soveltuvuudesta toimimisesteisille toivotaan tarkempaa sääntelyä.

Pykälä koskee vain liikkumisen esteettömyyttä, ja wc- ja pesutilojen soveltuvuutta toimimisesteisille henkilöille pidetään riittämättömänä. Usein lattiaopasteet ohjaavat esteettömän wc-tilan kohdalle, vaikka esteetön wc ei olisi näkövammaiselle henkilölle soveltuva. Joskus esteettömissä wc- ja pesutiloissa käytetään kosketusnäyttöjä tai hipaisukytkimiä, jotka eivät ole näkövammaiselle henkilölle esteettömiä. Wc- ja pesutilojen esteettömyys näkövammaisille edellyttäisi myös tilojen helppoa havaittavuutta esimerkiksi tummuuserojen avulla, jota ei kuitenkaan toteuteta riittävästi. Lisäksi wc- ja pesutilojen opasteiden sijoittelussa on havaittu puutteita. Asetuksessa säädetään, että esteettömät wc-tilat on merkittävä liikkumisesteisen tunnuksella. Soveltamisohjeessa tarkennetaan, että wc-tila tulee merkitä liikkumisesteisen tunnuksella eli kansainvälisellä pyörätuolitunnuksella, jossa on selkeä tummuuskontrasti ja joka on myös tuntoaistilla havaittava.

2.2.11 Muu hygieniatila muussa kuin asuinrakennuksessa

11 § Muu hygieniatila muussa kuin asuinrakennuksessa

Muussa rakennuksessa kuin asuinrakennuksessa olevista pukuhuone-, pesu-, sauna- ja uima-allastiloista osan on sovellettava liikkumis- ja toimimisesteiselle henkilölle. Liikkumis- ja toimimisesteisille henkilöille soveltuvat tilat on varustettava liikkumisesteisen tunnuksella. Jos rakennuksessa on valvontajärjestelmä, liikkumis- ja toimimisesteisille henkilöille soveltuvista tiloista on oltava turvahälytysyhteys valvontaan.

Sen lisäksi mitä 1 momentissa säädetään uimahalli-, kylpylä-, palvelukeskus-, oppilaitos- ja muussa vastaavassa rakennuksessa vähintään yhtä puku- ja pesutilakokonaisuutta on voitava käyttää liikkumis- tai toimimisesteisen henkilön ja hänen avustajansa sukupuolesta riippumatta.

Liikkumisesteisen henkilön pääsy uima-altaaseen 2 momentissa tarkoitetussa rakennuksessa on järjestettävä henkilöiden nostoon tarkoitetulla, itsenäisesti käytettävissä olevalla laitteella.

Puku- ja pesutilakokonaisuuden soveltamisalassa on tulkinnanvaraisuutta.

Asetuksen mukaan uimahalli-, kylpylä-, palvelukeskus-, oppilaitos- ja muussa vastaavassa rakennuksessa vähintään yhtä puku- ja pesutilakokonaisuutta on voitava käyttää liikkumis- tai toimimisesteisen henkilön ja hänen avustajansa sukupuolesta riippumatta. Rakennusvalvonnoissa ei kuitenkaan olla varmoja siitä, mitä tarkoitetaan muulla vastaavalla rakennuksella ja koskeeko asetus myös esimerkiksi kaikkien työpaikkojen yhteydessä olevia puku- ja pesutiloja. Wc- ja pesutilojen soveltuvuudesta toimimisesteisille toivotaan ylipäätään tarkempaa sääntelyä.

Myös muissa rakennuksissa kuin asuinrakennuksissa olevissa hygieniatiloissa on havaittu puutteita turvahälytysyhteyksissä. Mikäli käytössä ei ole valvontajärjestelmää, tiloihin ei sisälly minkäänlaista edellytystä turvahälytysyhteydelle. Moni käyttäjästä pitää tätä kuitenkin haasteellisena, sillä tiloissa ei ole mahdollista tehdä avunpyyntöä hätätilanteiden sattuessa.

Liikkumisesteisen henkilön uima-altaaseen pääsyn järjestämiseksi tarkoitettua, itsenäisesti käytettävissä olevaa laitetta on tulkittu eri tavoin. Asetuksen soveltamisohjeessa on mainittu, että uima-altaaseen siirtymiseen itsenäisesti suihkupyörätuolilla soveltuu esimerkiksi vedenpaineella toimiva nostotaso-tyyppinen hissi. Tason suositeltu leveys on vähintään 900 mm ja pituus vähintään 1 400 mm. Suunnittelijat ovat kuitenkin tulkinneet asetuksen kohtaa siten, että laitteen sijasta voidaan käyttää myös esimerkiksi luiskaa, vaikka luiska ei käytännössä mahdollista uima-altaaseen siirtymistä itsenäisesti eikä ole henkilö-nostoon tarkoitettu laite.

2.2.12 Kokoontumistilat

12 § Kokoontumistilat

Jos katsomossa, auditoriossa, juhla-, kokous- tai ravintolasalissa, opetustilassa tai muussa vastaavassa kokoontumistilassa tai yleisön palvelutilassa on äänentoistojärjestelmä, siinä on oltava induktiosilmukka tai muu vastaava äänensiirtojärjestelmä.

Jos 1 momentissa tarkoitettussa tilassa on kiinteät istuimet, esteettömien sisääntuloväylien on johdettava useammalle kuin yhdelle istuinriville, ja niille on sijoitettava riittävä määrä pyörätuolipaikkoja.

Kaikki kokoontumistilat eivät sovellu toimimisesteisille henkilöille äänensiirtojärjestelmän puutteiden takia. Kokoontumistiloissa, joissa on käytössä äänensiirtojärjestelmä, on yleensä käytössä induktiosilmukka. Järjestelmän toimivuudesta ei kuitenkaan usein huolehdi tai sitä ei osata käyttää, jolloin kuuntelun esteettömyys ei toteudu. Induktiosilmukka koetaan vaikeaksi toteuttaa siirtokatsomojen yhteydessä ja tällöin joudutaan kohdekohtaisesti miettimään muita soveltuvia järjestelmiä.

Kokoontumistiloissa tai asiakaspalvelutiloissa ei joskus ole käytössä lainkaan äänentoisto- ja äänensiirtojärjestelmää, tai äänensiirtojärjestelmän kuten induktiosilmukan toteutuksessa ja ylläpidossa on puutteita. Haastatellut ja kyselyyn vastanneet nostivat esille, että esimerkiksi toimistorakennuksissa on paljon kokouksiloja, joissa ei ole kiinteää äänentoistojärjestelmää, mutta joissa äänentoistoon olisi hyvä olla liitettynä äänensiirtojärjestelmä, jotta kuulolaitetta käyttävien henkilöiden olisi mahdollista osallistua tasavertaisesti tilaisuuteen. Yhdenvertaisuuden toteutumisen ja kuulemisen esteettömyyden kannalta on tärkeää lisätä tietoisuutta järjestelmien käytöstä ja ylläpidosta. Esimerkiksi tilojen akustiikan suunnittelulla on merkittävä vaikutus sekä äänensiirron toimivuuteen että kakofoniaan.

Asetuksessa tai sen soveltamisohjeessa ei huomioida aistiesteettömyyden toteutumista, lukuun ottamatta äänensiirtojärjestelmää sekä istuinten paikka- ja rivimerkintöjä. Aistiesteettömyyden kannalta keskeisistä ominaisuuksista,

kuten tilojen huoneakustiikasta säädetään ympäristöministeriön asetuksessa rakennuksen ääniympäristöstä (796/2017), eli nämä säännökset eivät kuulu esteettömyysasetukseen.

Eri toimijat ovat nostaneet esille, että haasteena on suunnittelijoiden ja toteuttajien tietoisuuden puute siitä, miten tilojen suunnittelulla tai materiaalien käytöllä voidaan vaikuttaa aistiärsykkeiden määrään. Käyttäjien ja sidosryhmien mukaan kokoontumistiloissa ei huomioida riittävästi neurokirjon henkilöitä. Esimerkiksi koulujen opetustiloissa sekä työpaikoilla on paljon aistiärsykeitä, kuten meluisuutta, kaikuisuutta tai voimakas valaistus, mikä vaikuttaa neurokirjioon kuuluvien hyvinvointiin ja vaikeuttaa keskittymistä. Neurokirjioon kuuluville henkilöille soveltuisivat esimerkiksi oppimisympäristöt, joissa on erillinen hiljainen tila sitä tarvitsevalle oppilaalle. Lisäksi nostettiin esille, että monissa kokoontumistiloissa ei ole riittävästi opasteita.

Asetuksen mukaan, mikäli 1 momentissa tarkoitettussa tilassa on kiinteät istuimet, esteettömien sisääntuloväylien on johdettava useammalle kuin yhdelle istuinriville, ja niille on sijoitettava riittävä määrä pyörätuolipaikkoja. Pyörätuolipaikkojen riittävä määrä koetaan kuitenkin tulkinnanvaraiseksi. Asetuksen perustelumuiiston ja soveltamisohjeen mukaan pyörätuolipaikkojen riittävä määrä riippuu tilan käyttötarkoituksesta, mutta lähtökohtaisesti niitä tulee aina olla. Suosituksia pyörätuolipaikkojen määrästä on esimerkiksi RT-ohjekorteissa.

2.2.13 Majoitustilat

13 § Majoitustilat

Hotellirakennuksessa ja muussa vastaavassa majoitusrakennuksessa on vähintään viisi prosenttia majoitustiloista, kuitenkin vähintään yhden majoitustilan, sovellettava liikkumis- ja toimimiseiselle henkilölle sekä hänen avustajalleen. Tällaisessa majoitustilassa on oltava 9 §:n 2 momentissa säädetyn mukainen wc- ja pesutila. Vähintään puolet näistä wc- ja pesutiloista, kuitenkin vähintään yksi, on varustettava liikkumiseisille henkilöille sopiviksi ja muiden on oltava tarvittaessa varustettavissa tällaisiksi.

Asetuksen mukaan hotellirakennuksessa ja muussa vastaavassa majoitusrakennuksessa vähintään viiden prosentin majoitustiloista, kuitenkin vähintään yhden majoitustilan, on sovelluttava liikkumis- ja toimimisesteiselle henkilölle sekä hänen avustajalleen. Tästä on erilaisia tulkintoja esimerkiksi siitä, riittääkö yksi esteetön majoitustila kaikista majoitustiloista vai tulisiko tämän tarkoittaa esimerkiksi yhtä majoitustilaa kutakin huoneluokkaa kohden. Soveltamisohjeessa on tarkennettu, että liikkumis- ja toimimisesteiselle henkilölle sekä hänen avustajalleen soveltuviissa majoitustiloissa on hyvä huomioida myös erilaiset huonetyypit, jotta ne ovat mahdollisimman yhdenvertaisesti käytettävissä, mutta tätä ei veloiteta asetuksessa. Myös sitä, mitä tarkoitetaan muulla vastaavalla majoitusrakennuksella, on tulkittu eri tavoin.

Majoitusrakennuksen tilojen soveltavuudessa näkövammaisille henkilöille on myös tunnistettu puutteita esimerkiksi ovien, opasteiden, valaistuksen ja varusteiden toteutuksissa, joista säädetään rakennuksen muita tiloja koskevassa 6 §:ssä.

Majoitusrakennuksen tiloissa on käytössä esimerkiksi kosketusnäytöllä toimivia ovenavausjärjestelmiä, jotka eivät sovellu näkövammaisille henkilöille. Myös tilan puutteellinen valaistus voi tehdä tiloista näkövammaisille henkilöille soveltumattomia. Perustelumistion mukaan soveltavuudella tässä pykälässä tarkoitetaan vain sitä, että tilaa jää kalusteiden sijoittelun jälkeen riittävästi pyörätuolin ja pyörillä varustetun kävelytelineen käyttäjälle ja mahdolliselle avustajalle.

Liikkumisesteisille soveltuvien wc- ja pesutilojen vaatimuksissa on tulkinnanvaraisuutta. Asetuksen mukaan liikkumis- ja toimimisesteiselle henkilölle soveltuvassa majoitustilassa on oltava 9 §:n 2 momentissa säädetyn mukainen wc- ja pesutila. Näistä wc- ja pesutiloista puolet, kuitenkin vähintään yksi, on varustettava liikkumisesteisille henkilöille sopiviksi ja muiden on oltava tarvittaessa varustettavissa tällaisiksi. Ilmaisua ”tarvittaessa varustettavissa” pidetään tulkinnanvaraisena, vaikka soveltamisohjeessa tarkennetaan, että liikkumisesteisen henkilön tarvitsemia varusteita ovat esimerkiksi tukikaiteet sekä wc-istuimen käsituet. Haasteena nostettiin kuitenkin esille, ettei tarvittaessa varustettavissa oleva käytännössä ole esteetön wc-tila.

3 Kehittämistarpeet

Tässä luvussa kootaan esteettömyysasetuksen kehittämistarpeita, muita aineistossa esille tulleita kehittämistarpeita sekä velvoitteiden mahdollisten muutosten vaikutuksia.

3.1 Esteettömyysasetuksen ja sen soveltamisen kehittämistarpeet

3.1.1 Kokonaisuuden hallinta ja ymmärtäminen

Valtaosa esteettömyysasetuksen haasteista liittyy asioihin, joihin otetaan kantaa asetuksen perustelumuihosta tai asetuksen soveltamisohjeessa. Osa suunnittelijoista ja rakennusvalvojista ei tunne esteettömyysasetusta täysin tai tulkitsee sitä toisin kuin on tarkoitettu. Osalle perustelumuihosta tai soveltamisohje eivät ole tuttuja. Etenkin suunnittelijat ovat tottuneet niiden sijasta hyödyntämään muita suunnittelua tukemaan tarkoitettuja oppaita.

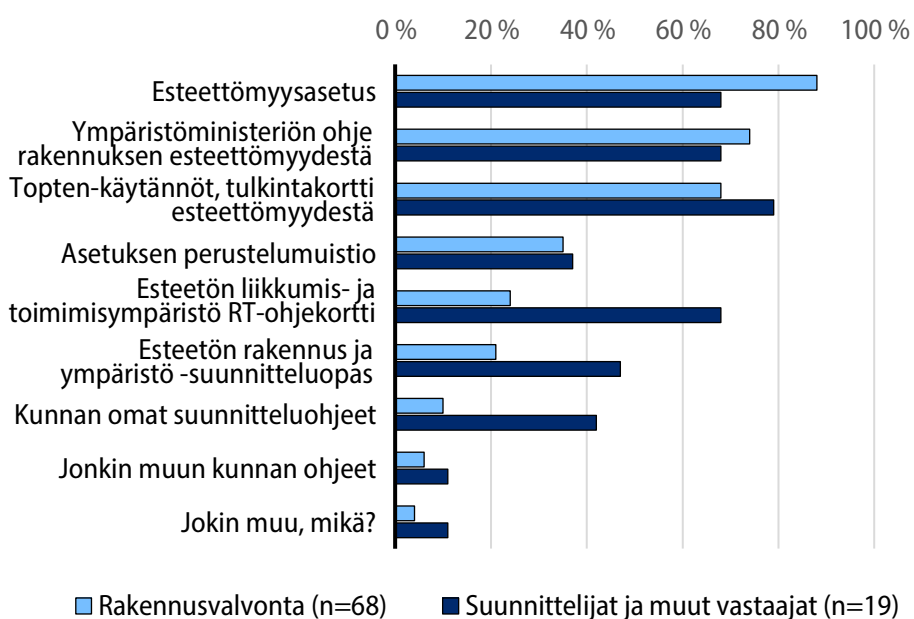
Esteettömyyteen tosiasiallisesti vaikuttavia vaatimuksia on esteettömyysasetuksen lisäksi useassa muussa asetuksessa. Yhdessä lukien asetuksista, niiden perustelumuihosta ja soveltamisohjeista löytyy useimpiin soveltamisvaikeutta aiheuttaviin tilanteisiin ratkaisu. Mikäli kokonaisuutta ei tunne, on yksittäistä pykälää mahdollista tulkita myös eri tavoin kuin on tarkoitettu. Esteettömyyden kannalta kokonaisuus on koottu *Esteetön rakennus ja ympäristö -suunnitteluoppaaseen*.

Asetuksen soveltamisohjeen uudelleensanoitus olisi mahdollisuus selkeyttää sääntelyn kokonaisuutta. Ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä sisältää sekä asetuksen säännökset että perustelumuihosta suunnittelun kannalta olennaiset perustelut, mutta myös suosituksia. Rakennusvalvonnat eivät voi edellyttää suosituksiin pohjautuvia toteutustapoja, jos ne ylittävät asetuksen vaatimukset. Tämä edellyttää, että ohjeessa tuodaan selkeästi esiin, mikä on perustelumuihosta pohjautuvaa sisältöä ja mikä muita suosituksia, jotka ylittävät vaatimukset. Nyt nämä voivat sekoittua, vaikka suosituksien yhteydessä onkin mainittu ”vaikkei asetus tätä edellytäkään”. Lisäksi tieto esteettömyysasetuksen, perustelumuihosta ja soveltamisohjeen merkityksestä tulisi olla saatavilla helposti ympäristöministeriön verkkosivulta.

Rakennusvalvonnat ja suunnittelijat hyödyntävät eri tietolähteitä. Vain noin kolmasosa hyödyntää perustelumuiiota. Kyselyyn vastanneista rakennusvalvonnan edustajista enemmistö käytti työssään säännöllisesti esteettömyysasetusta (88 %), ympäristöministeriön ohjetta rakennuksen esteettömyydestä (74 %) sekä Topten-käytäntöjä (68 %). Topten-käytännöt ovat rakennusvalvontojen ja rakennusalan toimijoiden yhdessä laatimia tulkintaohjeita. Sen sijaan suunnittelijat olivat käyttäneet työssään eniten Topten-käytäntöjä (79 %), esteettömyysasetusta (68 %), ympäristöministeriön ohjetta rakennuksen esteettömyydestä (68 %) sekä Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö RT-ohjekorttia (68 %). RT-ohjekortit ovat puolestaan laajasti käytetty hyvää rakentamistapaa määrittävä ohjeistus. RT-ohjekortti Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö pohjautuu Esteetön rakennus ja ympäristö -oppaaseen ja liittyy muihin tilaja pihasuunnittelun RT-ohjeisiin. RT-ohjekortit täydentävät toisiaan, ja ne on tarkoitettu käytettäväksi yhdessä. Perustelumuiiota hyödyntää vain 35 % vastanneista rakennustarkastajista ja 37 % suunnittelijoista, vaikka se on yksityiskohtaisin asetuksen sisältöä kuvaava ja perusteleva dokumentti.

Kuvio 5. Rakennusvalvonnan ja suunnittelijoiden säännöllisesti työssään käyttämät asiakirjat.

Mitä seuraavista käytät työssäsi säännöllisesti? (Voit valita useita)

Esteettömyysasetuksen soveltamiseen liittyvän ohjeistuksen määrä koetaan pääsääntöisesti riittäväksi, joskin ohjeistusten sanoituksia tulisi selventää. Rakennusvalvontaa edustaneet kyselyvastaajat antoivat esteettömyysasetuksen, perustelumuiiston ja asetuksen soveltamisohjeen muodostaman kokonaisuuden riittävyydelle arvosanaksi 7,4 (asteikolla 1–10). Suunnittelijoita edustaneet kyselyvastaajat arvioivat ohjeistuksen riittävyttä esteettömyysasetuksen soveltamiseen ja esteettömyyden edistämiseen arvosanalla 6,5. Vaikka ohjeistus koetaan suhteellisen riittävänä, silti käytännössä on tunnistettu useita soveltamisen haasteita.

Suunnittelijat ja rakennusvalvojat hyödyntävät esteettömyyteen liittyvissä kysymyksissä laajasti Topten-käytäntöjä ja RT-ohjekortteja. Kyselyyn vastanneista kunnista 51 % ilmoitti käyttävänsä Topten-käytäntöjä säännöllisesti työnsä tukena, mutta näistä kunnista vain 36 % on virallisesti mukana Topten-toiminnassa.

3.1.2 Esteettömyysasetuksen kehittämistarpeet

Edellä luvussa 2 on kuvattu laajasti, millaisia haasteita esteettömyysasetuksessa on tunnistettu. Merkittävä osa haasteista liittyy lainsäädännön kokonaisuuden hahmottamiseen ja erilaisten ohjeiden soveltamiseen, mutta myös asetuksen sisältöön liittyviä puutteita havaittiin. Esteettömyyden toteutumiseen vaikuttavan sääntelyn jakaantuminen eri asetuksiin koetaan hankalana ja itse esteettömyysasetuksen teksti paikoittain vaikeaselkoisena. Jos tiettyyn teemaan tai pykälään liittyy erityisen paljon lisäohjeistuksen tarvetta, voi olla perusteltua harkita, kannattaisiko muutos tai tarkennus ohjeistuksen lisäksi tehdä myös itse asetukseen.

Monet asetuksen muutostarpeista koskevat tavalla tai toisella sitä, mihin käyttötarkoituksiin pykälä tulisi soveltaa. Vaikka soveltamisala on kuvattu 1 §:ssä, asetuksen tulkintaa saattaisi selkeyttää nykyistä tarkempi erittely rakennustyypeittäin ja käyttötarkoituksittain eri pykälien kohdalla. Tämä ei tarkoittaisi, että pykälän soveltamisala toistettaisiin jokaisessa pykälässä, vaan ainoastaan sellaisissa yhteyksissä, joihin sisältyy erityisen paljon tulkintavaikeuksia. Näitä voivat olla esimerkiksi 8 §:n erilaiset soveltamistilanteet tai 9 ja 10 §:n sanoituksen tarkentaminen huomioimaan myös sen, että vaatimus koskee samaan käyttötarkoitukseen tarkoitettua tilaa myös muuhun käyttötarkoitukseen määritellyssä rakennuksessa.

Osa tunnistetuista haasteista ei ole tarkoituksenmukaista korjata vain esteettömyysasetuksen muuttamisella, vaan yhdenmukaistamalla eri asetusten muodostamaa kokonaisuutta. Tähän liittyy yhtenäisen sanoituksen varmistaminen, mutta myös mahdollinen harkinta siitä, muodostavatko eri asetuksissa mainitut vaatimukset selkeitä kokonaisuuksia, vai jakautuvatko vaatimukset epäselvällä

tavalla kahteen eri asetukseen. Esimerkiksi ovien osalta näin koetaan laajasti. Osin selkeyttämistä voi tehdä viestinnällisesti korostamalla tarvetta huomioida eri asetukset ja hyödyntää kattavasti olemassa olevia oppaita, joihin on koottu eri asetusten vaatimuksia. Aineiston perusteella tärkeimmät kokonaisuuden hahmottamista helpottavat asetusten yhteensovittamistarpeet liittyvät paloturvallisuusasetukseen, jossa säädetään uloskäytävien mitoituksesta ja käyttöturvallisuusasetukseen, jossa säädetään tasanteiden turvallisuudesta ja soveltuvuudesta käyttötarkoitukseensa.

Esteettömyysasetuksen soveltaminen korjausrakentamiseen eroaa niin paljon uudisrakentamisesta, että korjausrakentamisen vaatimuksia voisi olla tarkoituksenmukaista erottaa vähintäänkin omiksi momenteikseen. Monet havainnoista koskevat asetuksen soveltamista tai vaatimuksista poikkeamista korjausrakentamisessa. Esimerkiksi yhteyksiin tasoerojen välillä sekä esteettömien wc-tilojen määrään ja sijoitteluun haetaan rakennusvalvontojen mukaan paljon poikkeamisia muissa kuin asuinrakennuksissa, ja tilanteet taustalla ovat hyvin moninaisia. Asetusta selkeyttäisi kokonaisuutena, jos yksittäisissä pykälissä tai niiden perusteluissa otettaisiin tarkemmin kantaa siihen, mitä korjausrakentamiselta vaaditaan ja missä tilanteissa vaatimuksista on perusteltua poiketa.

Esteettömyysasetuksessa painottuu liikkumisen esteettömyys. Aistiesteettömyyden ja ymmärtämisen esteettömyyden toteutumisen vaatimukset ovat esteettömyysasetuksessa vähäisiä ja niiden sanoitus on yleistä. Esimerkiksi opasteista ja pintamateriaaleista toivotaan täsmällisempiä vaatimuksia. Toimistorakennuksiin, joissa on useita neuvottelutiloja, toivotaan velvoitetta toteuttaa äänensiirtojärjestelmä äänentoiston yhteyteen ainakin osaan neuvotteluhuoneista, vaikka kiinteää äänentoistojärjestelmää ei näihin tiloihin muuten olisi suunnitteilla.

Aistiympäristön esteettömyyttä ja sen vaatimuksia tunnetaan heikosti, jolloin tätä näkökulmaa olisi hyvä saada täsmennettyä myös asetukseen. Asetuksen soveltamisohjeessa on kirjattu, että kulkuväylän helpolla havaittavuudella tarkoitetaan kulkuväylän ja sillä olevien tasoerojen, kuten luiskan tai portaan, erottumista muusta ympäristöstä. Tätä havaittavuutta voidaan ohjeen mukaan parantaa esimerkiksi materiaalivalinnoilla ja riittävän voimakkaalla mutta häikäisemättömällä valaistuksella, sekä tummuus- ja tuntokonstrastein. Kuitenkin arvioinnin tiedonkeruussa kuultujen tahojen mukaan juuri rakennukseen johtavan kulkuväylän, luiskan ja sisäisen kulkuväylän helppo havaittavuus jää toisinaan toteutumatta kokonaan, sillä esteettömyyden toteutumista näissä asioissa ei ole rakennuslupavaiheessa mahdollista tarkastaa. Valaistusta, värejä ja tummuuskontrasteja suunnitellaan rakennuslupavaiheen jälkeen.

Esteettömien asuntojen määrää saataisiin lisättyä edellyttämällä esteettömyyttä nykyistä laajemmin myös pientaloissa, korjausrakentamisessa hissillisten asuin-kerrostalojen asunnoissa sekä edellyttämällä esteettömyyden parantamista myös muissa kuin rakennuslupaa edellyttävissä toimenpiteissä. Tällä hetkellä vaatimukset eivät ole yhtä tiukkoja kaikissa asuinrakennuksissa, eivätkä korjausrakentamisen yhteydessä vaatimukset koske asunnoissa tehtäviä korjauksia. Koska esteettömiä asuntoja tarvitaan lisää myös korjausrakentamisen avulla, olisi soveltamisalan laajentaminen tarkoituksenmukaista.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu ne esteettömyysasetuksen soveltamisen haasteet, joiden ensisijainen ratkaisu voisi olla muutos asetukseen ja/tai sen perusteluihin. Edellä kuvattuja läpileikkaavia kehittämistarpeita asetuksen kattavuudessa tai puuttuvissa sisällöissä voi kohdentua muihinkin pykäliin. Tulkinta asetukseen kohdentuvista kehittämistarpeista on selvityksen toteuttajan.

Taulukko 1. Esteettömyysasetuksen pykäliin kytkeytyvät kehittämistarpeet

Pykälä	Haaste	Kehittämistarve esteettömyysasetukseen
1 § Soveltamisala	Soveltamisalaan kuuluvien rakennustyyppien tarkentaminen	Soveltamisalaan kuuluvat rakennustyyppit on määriteltä ylätasolla, mutta niitä ei asetustekstin avulla osata soveltaa. Rakennustyyppit olisi hyvä nimetä virallisen rakennusluokituksen mukaisesti. Erityisesti pientalojen rakennustyyppit olisi selkeyttävää määritellä asetuksessa.
2 § Rakennukseen johtava kulkuväylä	Kulkuväylän poikkeamismahdollisuuden tarkentaminen	Ensimmäinen momentti ei koske tilanteita, jossa pientalossa esteettömän kulkuväylän toteuttaminen olisi rakennuspaikka ja korkeuserot huomioon ottaen mahdotonta. Tätä tulkitaan väljästi, ja asetustekstiä tulisi tarkentaa poikkeamamahdollisuuden edellytyksiä.
2 § Rakennukseen johtava kulkuväylä	Muiden kuin pääsisäänkäynnille johtavien kulkuväylien esteettömyys	Asetuksen nykyinen sanoitus antaa mahdollisuuden tulkita, että yksi esteetön kulkuväylä riittäisi, vaikka rakennukseen tulisi useampia kulkuväyliä. Asetustekstiä tulisi tarkentaa koskemaan kulkuväylän sijasta kulkuväyliä.
2 § Rakennukseen johtava kulkuväylä	Esteettömien autopaikkojen määrä ja sijainti	Asetuksessa tulisi tarkentaa esteettömien autopaikkojen lukumäärää suhteessa autopaikkojen kokonaismäärään ja autopaikan sijaintia suhteessa sisäänkäyntiin.

Pykälä	Haaste	Kehittämistarve esteettömyysasetukseen
2 § Rakennukseen johtava kulkuväylä	Kulkuväylältä vaadittavien ominaisuuksien tarkentaminen	Kulkuväylän ja sillä olevien tasoerojen, kuten luiskan tai portaan, helppoa havaittavuutta ja erottumista muusta ympäristöstä tulisi asetuksessa tarkentaa.
3 § Rakennuksen sisäänkäynti	Tasanteen turvallisuus	Pykälän toisessa momentissa tulisi olla viittaus käyttöturvallisuusasetuksen tasanteen turvallisuutta, väljyyttä ja käyttötarkoitukseensa soveltuvuutta koskevaan pykälään 6.
3 § Rakennuksen sisäänkäynti	Asuinkerrostalojen huoneistojen ovien tasanne.	Velvoite tulisi laajentaa koskemaan asuinkerrostaloissa myös huoneistojen ovia.
4 § Ovet	Rakennuksen ulko-oven ja käyttöä palvelevan tilan oven helpon avattavuuden määritelmä	Oven helppo avattavuus liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden kannalta tulisi täsmentää.
5 § Rakennuksen sisäinen kulkuväylä	Kulkuväylältä vaadittavien ominaisuuksien tarkentaminen	Kulkuväylän helppo havaittavuus ja luistamattomuus tulisi täsmentää asetuksessa ja tuoda esimerkiksi opasteiden tarve asetustekstiin. Helppo havaittavuus ja opasteet olisi hyvä liittää myös 6 §:ään.
6 § Rakennuksen muut tilat	Eteisen ja keittiön kääntymistilan sijoittaminen	Asetuksessa tulisi tarkentaa, mihin eteisen tai keittiön kääntymistila olisi hyvä sijoittaa.
7 § Yhteys tasojen välillä asuinrakennuksessa	Hissin vähimmäismitoitus	Asetuksessa tulisi olla eri käyttötarkoituksiin erilaisia vaatimuksia hissien mitoitukselle. Lisäksi tietty rakennuksen kerrosmäärä tai portaan muoto voisivat edellyttää suurempaa hissikoria, kuin mitä vähimmäisvaatimus muuten olisi.
8 § Yhteys tasojen välillä muussa kuin asuinrakennuksessa	Pykälän soveltamisalan tarkentaminen	Asetuksessa tulisi määritellä soveltamisala tarkemmin rakennusluokituksen mukaisesti.

Pykälä	Haaste	Kehittämistarve esteettömyysasetukseen
9 § Wc- ja pesutila asuinrakennuksessa 10 § Wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa	Vapaa tila wc-istuimen vieressä	Tarkoituksenmukaista voisi olla sekä kasvattaa vaadittua leveyttä että ohjeistaa mittaaminen aina wc-istuimesta. Asetuksessa tulisi leveyden lisäksi tarkentaa vapaan tilan ulottumista syvyysuunnassa wc-istuimen vierellä.
9 § Wc- ja pesutila asuinrakennuksessa 10 § Wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa	1 300 mm ja 1 500 mm vapaan tilan sijoittaminen	Asetuksessa tulisi tarkentaa, että vapaan tilan sisällä ei voi olla kiinteitä kalusteita.
10 § Wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa	Esteettömien wc-tilojen riittävä määrä ja tarkoituksenmukainen sijainti	Esteettömien wc-tilojen riittävä määrä erilaisissa rakennuksissa ja tarkoituksenmukaista sijaintia olisi hyvä tarkentaa.

3.1.3 Näkökulmia vaikutuksiin

Asetuksen tarkennukset parantaisivat yhdenvertaisuuden toteutumista.

Vastaajien mukaan esteettömyysasetuksen täsmentämisellä ja siten vaatimusten tarkemmalla noudattamisella olisi positiivisia vaikutuksia rakennusten käyttäjien yhdenvertaisuudelle. Lisäksi vastaajat korostivat, että yhtenäiset käytännöt ja tulkinnanvaraisuuden vähentäminen lisäävät yhdenvertaisuutta rakennetun ympäristön esteettömyyden toteutumisessa. Parempi esteettömyys tukisi esimerkiksi ikääntyneen väestön kotona asumisen mahdollisuuksia ja lisäksi rakennusten käyttöikä.

Esteettömyysasetuksen tarkentamisella olisi vain vähän vaikutuksia rakennushankkeeseen ryhtyville, suunnittelijoille ja toteuttajille. Ei ole perusteltua laskea kustannusvaikutuksia tarkennuksille, jotka pääosin vain parantaisivat asetuksen hengen mukaisen vaatimustason toteutumista eivätkä toisi uusia vaatimuksia. Osa rakennusvalvonnoista jo noudattaa esitettyjen tarkennusten taseisia vaatimuksia. Näin ollen tarkennuksilla olisi ennemminkin kustannuksia yhdenmukaistava vaikutus.

Asetuksen selkeyttäminen yhdenmukaistaisi rakennusvalvontojen käytäntöjä ja vähentäisi tulkinnanvaraisuutta. Tällä saattaisi olla työtä sujuvoittavia vaikutuksia. Useimmat rakennusvalvonnoista arvioivat, ettei asetukseen tehtävillä tarkennuksilla olisi merkittäviä kustannusvaikutuksia rakennusvalvonnalle. Osa arvioi, että voisi käydä päinvastoin ja työtunteja voisi säästyä reilusti, mikäli asetuksen tulkinta olisi selkeämpää. Rakennustarkastajien työmäärä saattaisi joidenkin mielestä kuitenkin kasvaa käytäntöjen muuttuessa ja mikäli velvoitteet lisääntyisivät. Myös suunnittelijat korostivat tulkintojen yhtenäistämisen positiivista vaikutusta, ja mainitsivat, että tarkennukset asetukseen voisivat myös helpottaa asetuksen noudattamista. Suunnittelijat arvioivat, että asetuksen selkeyttäminen säästäisi suunnittelijoiden aikaa tai tarkennuksilla ei olisi minkäänlaisia vaikutusta kustannuksiin, sillä esteetön ja esteellinen suunnittelu on lähtökohtaisesti yhtä kallista. Myös rakennuslupaprosessi saattaisi nopeutua vaatimusten selkeytyessä.

Mahdolliset asetuksen soveltamisalan laajentamisesta aiheutuvat kustannukset kohdistuisivat rakennushankkeeseen ryhtyville ja urakoitsijoille. Viime kädessä kustannukset kohdentuvat asuinrakennuksissa asukkaille ja muissa kuin asuinrakennuksissa omistajalle ja loppukäyttäjille. Mikäli esteettömyysasetuksen soveltamisalaa laajennettaisiin, suunnittelijoiden mukaan uudisrakentamisen kustannukset saattaisivat nousta. Korjausrakentamisessa mahdollisten soveltamisalan laajennusten kustannusvaikutukset voisivat olla huomattavia, sillä muutokset aikaisempiin ratkaisuihin voivat olla hyvin vaikeita. Toisaalta esteettömien asuntojen ja rakennusten määrän kasvaminen vähentäisi kuntien ja hyvinvointialueiden kustannuksia, sillä esteettömien asuntojen saatavuus lisäisi itsenäisen asumisen mahdollisuuksia ja vähentäisi tarvetta esteettömyyttä parantaville asunnon muutostöille. Asetuksen rajoitettu soveltaminen muodostaa myös kustannuksia asukkaille sekä rakennusten käyttäjille, ja se saattaa esimerkiksi vaikeuttaa soveltuvien esteettömien asuntojen löytämistä.

Myös aikaisemmat tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että kaikille sopivan suunnittelun periaatteiden mukaan toteutettujen ratkaisujen edut ovat merkittäviä rakennusten kaikille käyttäjille sekä erityisesti liikkumis- tai toimimisesteisille henkilöille (Nordens välfärdscenter, 2023).

Esteettömään rakennettuun ympäristöön kohdistuvien säännösten kustannusvaikutuksia on arvioitu aikaisemmissa selvityksissä vaihtelevasti. Esimerkiksi *Esteetön kerrostalo tehokkaasti ja kestävästi* (Kilpelä ym. 2014) -raportin laskelmien mukaan rakentamismääräysten ja -ohjeiden aiheuttamat esteettömyyskustannukset ovat pienet. Korjausrakentamisessa esteettömyyden lisäkustannukset ovat kuitenkin huomattavasti korkeammat uudisrakentamiseen verrattuna.

Lisäksi esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa on tarkasteltu opiskelija-asuntojen esteettömyyttä koskevaan lainsäädäntöön aikaisemmin tehtyjen muutosten vaikutuksia. Suomessa opiskelija-asuntojen esteettömyysvaatimuksia muutettiin ja esteetöntä mitoitusta wc- ja pesutiloissa edellytetään vähintään viidessä prosentissa asunnoista. Esteettömyysasetuksen perustelumuiistossa arvioitiin, että lievennyksillä opiskelija-asuntojen esteettömyysvaatimukseen voisi mahdollisesti olla vaikutusta opiskelija-asuntojen rakennuskustannuksiin ja vuokriin, mikäli ne johtavat pienempien wc- ja pesutilojen rakentamiseen. Myöhemmin tehdyn selvityksen mukaan muutos ei kuitenkaan tuonut merkittävää toiminnallista parannusta eikä kustannusten säästöä. (Kivi ym. 2022). Ruotsissa vapautettiin opiskelija-asunnot esteettömyyden vaatimuksesta, ja havaittiin sen alentavan tuotantokustannuksia, mutta toisaalta vähentävän yhdenvertaisuuden toteutumista. Johtopäätelmänä oli, että esteettömyysvaatimusten poistamisen kustannussäästöt olivat suhteellisen pienet suhteessa rakentamisen kokonaiskustannuksiin. (Nordens välfärdscenter 2023.)

3.1.4 Rakennusvalvonnan mahdollisuudet valvoa vaatimusten toteutumista

Lähtökohtainen oletus on, että rakennushankkeeseen ryhtyvä toimii vaatimusten, suunnitelmien ja lupaehtojen mukaisesti. Soveltajien tahtotila toteuttaa esteetöntä rakennettua ympäristöä on lopulta edellytys esteettömyyden toteutumiselle. Asetuksessa ei voida säätää kaikista yksityiskohdista, ja vaatimukseen jää väistämättä tulkintaa vaativia sisältöjä. Käytännön haasteen muodostavat erilaiset tulkinnat.

Aistiympäristön esteettömyyden valvonnan haasteeksi nähdään, että vaatimustenmukaisuuden voi todentaa vasta valmiista kohteesta. Rakennushankkeessa moni asia ilmenee vasta hankkeen loppuvaiheessa, kun asiat on toteutettu, mutta näistä pyritään muistuttamaan jo aikaisemmin. Mahdollinen ratkaisu voisi olla edellyttää tarkempia suunnitelmia pääpiirustusten lisäksi niistä osa-alueista, joissa esiintyy eniten virheellisiä tulkintoja, kuten kynnyksistä tai kulkuväylistä.

Suunnittelijat kokevat, että loppukatselmuksissa on vaihtelevia toimintatapoja ja määräysten jälkisoveltamista. Esteettömyysvaatimuksia pidetään tulkinnanvaraisina, ja suunnittelijat kokevat, että tulkinnat vaihtelevat kunnasta tai jopa tarkastajasta riippuen, mikä voi johtaa korjaustarpeisiin jälkikäteen.

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan säännösten mukaisesti. Rakennusvalvonta ei pysty toteuttamaan merkittävässä määrin jälkikäteisvalvontaa, ja uuden rakentamislain myötä rooli muuttunee entisestäänkin neuvontaa painottavammaksi lupakynnyksen muuttuessa. Osa käyttäjistä ja rakennusvalvonnoista ehdottaakin, että rakennusvalvonnan toimialuetta ja valvontamahdollisuuksia tulisi kehittää niin, että esteettömyyden valvontaa olisi rakennuslupavaiheen lisäksi myös toteutusvaiheessa. Yksi mahdollisuus olisi vaatia tarkempia suunnitelmia esteettömyydestä jo lupaa hakiessa esimerkiksi kynnyksistä ja ovien helposta avattavuudesta, pinta- materiaaleista, valaistuksesta ja kontrastimerkinnöistä sekä opasteista.

Rakennusvalvonnan nykyiset henkilöstöresurssit eivät mahdollista laajempaa valvontaa. Lisäksi lupaharkinta on eriytetty toteutuksen valvonnasta, eli eri henkilöt valvovat esteettömyyden toteutumista. Osa rakennusvalvonnan edustajista arvioi, että jälkivalvontaa on melko vähän, ja jossain määrin vain kuntalaisten oma aktiivisuus palauttaa esteettömyysasetuksen noudattamisen ongelmat rakennusvalvontaan.

3.2 Muut kehittämistarpeet

3.2.1 Suunnittelu- ja valvontaprosessi

Selvityksen kyselyssä ja haastatteluissa kuvattiin esteettömyyden huomioimista rakennusvalvontojen ja suunnittelijoiden prosesseissa. Käytännöt vaihtelevat kunnittain ja kohteittain. Rakennusluvan hakemisen yhteydessä esteettömyysasioita voidaan käydä läpi ennakkoneuvotteluissa, aloituskokouksissa ja lupakäsittelyn aikana. Lupahakemusta käsittelevä rakennustarkastaja tekee ensin omat alustavat tarkastelunsa, minkä jälkeen rakennustarkastaja ja suunnittelija voivat käydä sisältöjä yhdessä läpi. Esteettömyyden toteutumista arvioidaan suunnitelmiin perustuen, ja jos suunnitelmissa on puutteita, edellytetään niiden korjaamista.

Ennakkokäsittelyiden yhteydessä suunnitelmia voidaan esitellä kunnan esteettömyysasiantuntijalle. Julkisissa rakennuksissa pyydetään vammaisneuvoston lausunto esteettömyysnäkökulmasta. Lausunnossa esille nostetut asiat edellytetään otettavan huomioon jatkosuunnittelussa ja toteutuksessa. Haasteeksi on tunnistettu, että vammaisneuvoston asiantuntemus ei välttämättä riitä arvioimaan esteettömyyden toteutumista pelkkien suunnitelmien perusteella. Vammaisneuvoston osallistumisen perusteluna saatetaan silti käyttää kohteen esteettömyyden arvioimista.

Rakentamisen aikaisilla katselmuskäynneillä rakennusvalvonnat arvioivat toteutuksen luvanmukaisuutta ja esteettömyyden toteutumista pistokokeenomaisesti. Loppukatselmuksella varmistetaan, että suunnitelmia on noudatettu ja esteettömyys toteutuu myös käytännössä. Joissakin kohteissa pyydetään lausunto esteettömyystyöryhmältä tai esteettömyysasiantuntijalta, ja julkisissa rakennuksissa vammaisneuvostolta. Suurimmissa ja yleisön käyttöön tulevilla kohteilla kuullaan esteettömyystyöryhmää lupavaiheessa. Esteettömyysasiantuntijoiden osaamisen hyödyntämistä suunnitteluvaiheessa pidetään kuitenkin tärkeänä. Aineiston perusteella osassa kuntia esteettömyysasiantuntijat ovat lähes aina mukana esteettömyyden suunnitteluprosesseissa, mutta osassa kunnista esteettömyysasiantuntijoita osallistetaan prosesseihin vielä vähäisesti.

Seuraavissa kappaleissa jäsennetään prosessien ja toimintatapojen kehittämistarpeita eri toimijoiden näkökulmista:

Esteettömyyden toteuttaminen edellyttää koko alan sitoutumista esteettömyyden edistämiseen.

Tiedottamista esteettömyydestä tulisi lisätä kauttaaltaan ja korostaa esteettömän rakennetun ympäristön pitkäaikaisia taloudellisia etuja. Yleisesti tarvitaan lisää tietoa, perehtymistä ja kiinnostusta esteettömyyttä kohtaan, erityisesti rakennusalan toimijoilta. Tiedonkeruuseen osallistuneiden tahojen mukaan keskeistä on ottaa ympäristöolosuhteet paremmin huomioon eri rakentamisprosessin vaiheissa.

Kaavoituksessa tulisi huomioida esteettömyys nykyistä paremmin.

Lainsäädäntö ei kuitenkaan tällä hetkellä riittävästi ohjaa tätä. Tärkeänä pidetään kokonaisvaltaista asennemuutosta ja alueen olosuhteiden huomioimista kaikissa kaavoitusvaiheissa. Kaavoituksessa tulisi ymmärtää korkeuserot, tilatarpeet ja esteettömyyden vaatimukset perusteellisesti sekä huomioida rakennusten sijoittuminen maastoon ja tontille siten, että esteettömyyden toteuttaminen rakennuspaikalla on lähtökohtaisesti mahdollista. Myös ympäristöolosuhteet, kuten talven ja pimeyden vaikutukset, tulisi huomioida paremmin. Kaavoittajan on kuitenkin haastavaa huomioida esteettömän ympäristön yksityiskohtia kaavoitusvaiheessa. Osa tiedonkeruussa kuulluista tahoista korostaa, että kaavoittajilla tulisi olla huomattavasti nykyistä enemmän rakennussuunnittelun osaamista ja kokemusta.

Suunnittelijoiden esteettömyyskoulutusta tulisi lisätä ja kehittää.

Koulutus lisäisi tietoisuutta esteettömyydestä ja yhtenäistäisi suunnittelukäytäntöjä. Suunnittelijoiden tulisi tuntea paremmin lainsäädäntöä sekä eri ohjaavien dokumenttien merkitystä. Tiedonkeruussa kuultujen tahojen

mukaan tällä hetkellä suunnittelijoiden osaamisen taso on vaihteleva. Jatkuvalle kouluttautumiselle nähdäänkin suuri tarve, sillä alalle myös saapuu uusia suunnittelijoita jatkuvasti. Suunnittelijat ovat usein ristituleessa vaatimusten ja toteutuksen kustannusten kanssa. Mikäli määräykset selvästi vaativat jotain, on suunnittelijan helppo perustella ratkaisua tilaajalle. Mikäli esitetään jotain loppukäyttäjille parempaa ratkaisua, saattaa tilaajan halukkuuteen vaikuttaa toteutuksessa käytetyn ratkaisun hinta.

Kyselyyn vastanneiden mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvien tulisi noudattaa esteettömyysvaatimuksia, vaikka rakennusvalvonnat eivät sitä erikseen edellyttäisi tai pystyisi valvomaan.

Vastuuta ei pitäisi siirtää kokonaan pääsuunnittelijalle tai toteuttajille. Esteettömyys tulisi huomioida jo hankkeen alkuvaiheessa sekä läpi hankkeen toteutuksen. Tietoisuutta esteettömyyden huomioon ottamisesta on lisättävä rakentajien parissa. Myös urakoitsijoiden tulee omalta osaltaan huolehtia siitä, että rakennustyö toteutetaan lainsäädännön mukaisesti.

Rakennusvalvontojen tulisi pyrkiä esteettömyysasetuksen tulkintojen yhtenäistämiseen ja yhteisiin linjauksiin kuntien välillä.

Esteettömyysasioista vastaavien viranomaisten tulisi tunnistaa paremmin määräysten ja ohjeiden ero – mikä on vähimmäisvaatimus ja mikä on hyvä käytäntö. Rakennusvalvontaan tarvitaan myös lisää koulutusta esteettömyysasioissa. Rakennusvalvontojen tulisi voida konsultoida esteettömyysasiantuntijaa ja pyytää mahdollisesti lausunto suunnitelmista ennen luvan myöntämistä.

3.2.2 Hyviä käytäntöjä esteettömyyden varmistamiseen

Suunnittelijoita, rakennusvalvojia, esteettömyysasiantuntijoita ja sidosryhmien edustajia pyydettiin mainitsemaan hyviä käytäntöjä esteettömyysasetuksen soveltamiseen sekä rakennetun ympäristön esteettömyyden varmistamiseksi.

1. Ohjeistukset

Erityisesti suunnittelijat mainitsivat hyväksi käytännöksi tarkistaa suunnittelu- perusteita RT-ohjekorteista sekä Topten-käytännöistä. Suunnittelijat pitivät hyvänä ohjeena myös Esteetön rakennus ja ympäristö -suunnitteluopasta sekä oman kunnan suunnitteluohjeita. Myös sujuva.info -esteettömyysohjekortit koettiin hyväksi suunnittelutyökaluiksi erityisesti niiden visuaalisuuden vuoksi. Rakennusvalvojat hyödyntävät yleisimmin Topten-käytäntöjä sekä erilaisia tarkastuslistoja, jotka auttavat varmistamaan, että rakennushankkeen

toteutus on asetuksen mukaista. Hyödyllisiksi mainittiin myös vammaisjärjestöjen ohjeistukset. Esimerkiksi Invalidiliitto on laatinut ohjeet, joissa havainnollistetaan tilantarvetta apuvälineiden kanssa toimiessa. Havainnollistaviksi tietolähteiksi tunnistettiin myös kaupunkien raportit ja sivustot, joissa on esimerkkejä esteettömistä ratkaisuista. Esimerkit ovat etenkin suunnittelijoille tärkeitä, sillä kaikkia mahdollisia suunnittelutilanteita ei voida esittää esteettömyyttä käsittelevissä oppaissa.

2. Ennakointi

Yleiseksi ohjenuoraksi mainittiin, että esteettömyys kannattaa ottaa huomioon mahdollisimman aikaisin, esimerkiksi rakennuttajien, suunnittelijoiden ja mahdollisuuksien mukaan myös rakennuksen käyttäjäryhmien edustajien yhteisissä suunnittelukokouksissa. Suunnittelukokouksissa voidaan lupaprosessin tullessa vireille keskustella esteettömyyden toteutuksesta ja varmistaa, että rakennushanke on asetuksen mukainen.

3. Käyttäjäryhmien osallistaminen

Käyttäjäryhmien osallistaminen on erityisen tärkeää kohteissa, jotka on suunniteltu tietyille käyttäjäryhmille, kuten esimerkiksi palveluasunnoissa. Hyvänä käyttäjäryhmien osallistumisen keinona nähtiin liikkumis- tai toimimisesteisten henkilöiden käyttäjätastaukset jo rakennuksen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Kuitenkin myös jälkitarkastukset on hyvä olla käytössä, sillä niissä voidaan havaita jokin toteutusvaiheessa syntynyt puute tai virhe, joka estää esteettömyyden toteutumisen. Toimijat näkivät tärkeänä että vanhus- ja vammaisneuvostojen sekä kokemusasiantuntijoiden lausuntoja hyödynnetään. Olemassa olevien asuntojen esteettömyyskartoitukset ovat hyvä keino varmistaa esteettömyyden toteutuminen korjausrakentamiskohteissa.

Vammaisjärjestöjen edustajat toivovat, että rakentamisen ammattilaiset ja suunnittelijat hyödyntäisivät nykyistä enemmän esimerkiksi käyttäjäjärjestöjen tai vammais- ja vanhusneuvostojen asiantuntijuutta ja kysyisivät tarvittaessa neuvoa varmistukseksi, että toteutus on esteetön. Haastattelujen mukaan osa, erityisesti suuremmista toimistoista, hyödyntääkin järjestöjen asiantuntijuutta.

4. Rakennusvalvontojen ja suunnittelijoiden tutustumiskäynnit valmistuneisiin kohteisiin lisäävät tietoisuutta onnistuneista ja toisaalta myös epäonnistuneista ratkaisuista.

Tiedon jakaminen onnistuneista suunnittelu- ja toteutusratkaisuista esimerkiksi yhteistyöverkostoissa tai suunnittelijoiden tai kuntien omilla verkkosivuilla on hyvä keino levittää tietoutta esteettömistä ratkaisuista. Jatkuva koulutus ja keskustelu suunnittelijoiden ja rakennuttajien välillä on myös keskeisessä asemassa. Lisäksi erilaiset koulutukset, erityisesti sellaiset koulutukset, jotka tarjoavat mahdollisuuden itse kokeilla, miten erilaiset suunnitteluratkaisut toimivat eri käyttäjien näkökulmasta, lisäävät toimijoiden tietoisuutta soveltuvista ratkaisuista.

5. Yhteistyörakenteet

Kunnissa on käytössä erilaisia esteettömyysohjelmia ja -työryhmiä, joissa on mukana jäseniä rakennus- ja suunnittelupuolelta sekä vanhus- ja vammaisjärjestöistä. Esteettömyysohjelmilla on tuotu yhteen rakennetun ympäristön esteettömyyden kannalta keskeisiä toimijoita sekä lisätty tietoisuutta esteettömyyden toteutumisesta sekä rakennushankkeiden toteuttajatahoille että esimerkiksi kuntien valtuustoille.

6. Esteettömyydestä tiedottaminen

Useammat asiantuntija- ja sidosryhmätahot nostivat esille tarpeen käyttäjille tarkoitettusta sovelluksesta, joka näyttäisi kartalla, miten esteettömyyden eri osa-alueet toteutuvat rakennuksissa ja tiloissa. Tämä tarjoaisi käyttäjille tietoa oman päätöksenteon tueksi.

4 Johtopäätökset ja suositukset

Esteettömyysasetuksen toimivuus ja kehittämistarpeet

Rakennusvalvonnat ja suunnittelijat arvioivat esteettömyysasetuksen toimivan kokonaisuutena melko hyvin. Tämän toimeksiannon lähestymistapa oli ongelmia korostava, sillä tavoitteena oli selvittää, mitä haasteita asetuksen soveltamisessa on. Kokonaisuutena asetukseen liittyviä soveltamisen, tulkinnan tai valvonnan haasteita esiintyy kuitenkin melko vähän, ja suurin osa suunnittelijoista tai rakennusvalvonnoista ei kyselyvastausten perusteella kohtaa soveltamisen haasteita työssään.

Esteettömyysasetuksen soveltamisen haasteet liittyvät tyypillisimmin soveltamisalaan, rakennukseen johtavaan kulkuväylään ja sisäänkäyntiin, oviin ja kynnyksiin sekä wc-tiloihin. Suuri enemmistö aineistossa esiin nousseista haasteista on epäselvyyttä perusteissa, miten ja missä tilanteissa asetusta tulisi soveltaa, tai milloin ja millä edellytyksillä vaatimuksista voi poiketa. Rakennukseen johtavaan kulkuväylään, luiskiin ja tasanteisiin ovien edessä haetaan ja hyväksytään paljon poikkeamisia. Ovia ja kynnyksiä koskevista vaatimuksista on epätietoisuutta, mihin oviin niitä tulisi soveltaa. Kokonaisuuden hahmottamista vaikeuttaa, että oviin liittyviä vaatimuksia on myös muissa asetuksissa. Wc- ja pesutilojen vapaan tilan, kiinteiden kalusteiden sijoittelun ja wc-istuimen viereisen vapaan tilan vaatimuksissa on epäselvyyttä. Lisäksi osalle epäselviä ovat muiden kuin asuinrakennusten esteettömien wc-tilojen riittävä määrä ja tarkoituksenmukainen sijainti. Korjausrakentamisessa on paljon tilanteita, joissa vaaditaan tulkintaa.

***Suositus:** Asetuksen soveltamisalassa nimettyjä rakennustyypppejä tulisi määritellä nykyistä täsmällisemmin. Lisäksi yksittäisten pykälien soveltamista olisi syytä tarkentaa, sillä valtaosa haasteista liittyy soveltamisalan epäselvyyteen. Pykälää tulisi tarkentaa siten, että yleisimmin virheellisesti tulkittavat kohdat kuvaisivat vaatimusta täsmällisemmin (ks. luku 3).*

Esteettömyysasetuksessa painottuu liikkumisympäristön esteettömyys. Aistiympäristön esteettömyys jää liian vähälle huomiolle. Esteettömyysasetuksessa, kuten yhteiskunnassa yleensäkin, esteettömän rakennetun ympäristön kehittämisen painopiste on liikkumisen esteettömyydessä. Vaikka asetuksessa ja perustelumuiotiossa korostetaan monissa kohdin *liikkumis- ja toimimis-esteisille* soveltuvan ympäristön edistämistä, monet näkemisen, kuulemisen tai

ymmärtämisen esteettömyyttä parantavat vaatimukset ovat sanoitukseltaan epätasällisiä. Näitä ei ole välttämättä tarkennettu muissakaan suunnittelijoiden tai rakennusvalvontojen käyttämissä oppaissa.

Suositus: *Asetuksessa tulisi täsmentää nykyisiä aistiesteettömyyttä koskevia vaatimuksia, ja aistiesteettömyyttä koskevia vaatimuksia tulisi olla nykyistä laajemmin.*

Esteettömyysasetuksen soveltaminen vaatii suunnittelijoilta ja rakennusvalvonnoilta nykyistä laajempaa ymmärrystä lainsäädännöstä sekä eri ohjaavien dokumenttien merkityksestä. Merkittävä osa aineistossa esiin nousseista soveltamishaasteista johtuu siitä, ettei asetuksen ja muiden dokumenttien välistä suhdetta tunneta. Esteettömyysasetukseen liittyy asetuksen perustelumuiot ja ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä, joissa kuvataan esimerkein ja perustellen, miten asetusta tulisi soveltaa. Lisäksi esteettömyyteen vaikuttavista asioista säädetään muissa asetuksissa. Jos esteettömyysasetusta lukee ilman perustelumuiotiota, moniin pykäliin jää tulkinnanvaraisuutta. Kokonaisuutta on tarkennettu helpommin lähestyttävään muotoon asetuksen soveltamisohjeessa sekä erilaisissa ohjeissa ja oppaissa. Vain reilu kolmasosa kyselyyn vastanneista suunnittelijoista ja rakennusvalvonnoista käyttää perustelumuiotiota työssään.

Suositus: *Tarpeesta lukea asetusta yhdessä ohjaavien dokumenttien kanssa tulisi viestiä kohderyhmien eli rakennusvalvontojen ja suunnittelijoiden näkökulmaan sovitetusti esimerkiksi ympäristöministeriön verkkosivulla.*

Suositus: *Esteettömyysasetuksen soveltamisohjeen sisältöä tulisi täsmentää siten, että se ymmärretään asetusta ja perustelumuiotiota helppolukuisempana, mutta sisällöltään esteettömyysasetusta ja perustelumuiotiota vastaavana dokumenttina.*

Suositus: *Samaan sisältöön kohdentuvaa sääntelyä tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä yhdistämään. Samasta asiasta voidaan säätää vain yhdessä asetuksessa, mutta esimerkiksi oviin liittyvien eri vaatimusten jakautuminen eri asetuksiin vaatii soveltajilta laajaa ymmärrystä kokonaisuudesta, mikä aiheuttaa riskejä väärille tulkinnoille.*

Esteettömyysasetukseen – kuten muuhunkin lainsäädäntöön – jää aina tulkinnanvaraisuutta. Tulkinnanvaraisissa tilanteissa soveltajan tahtotila toteuttaa esteetöntä ympäristöä on tärkeä. Asetuksessa ei ole mahdollista säätää jokaisesta yksityiskohdasta, eikä kaikkia muutoksia toimintaympäristössä voida välittömästi viedä asetukseen uusiksi vaatimuksiksi. Esteettömyysasetuksen

soveltajat kohtaavat väistämättä uudenlaisia soveltamistilanteita. Tällöin kaikkien osapuolten ymmärrys asetuksen hengestä ja riittävä osaaminen kaikille soveltuvan ympäristön suunnittelusta muodostuvat ratkaiseviksi. Sekä rakennusalan yhteisissä oppaissa tai suosituksissa että rakennusvalvontojen yhteisesti laatimissa tulkinta-ohjeissa voidaan pyrkiä lainsäädännön vähimmäisvaatimuksia parempaan toimintaympäristön huomioimiseen. Suositukset eivät kuitenkaan ole sitovia, ellei rakennusala itse sitoudu niihin. Toisaalta myös rakennuttaja voi edellyttää vaatimuksia korkeampaa tasoa.

***Suositus:** Suunnittelijoille ja rakennusvalvonnoille tulisi järjestää asetuksen soveltamisesta esteettömyyskoulutuksia, joissa myös korostetaan kaikille sopivan suunnittelun sisältöä ja tärkeyttä. Toteuttajia voisivat olla jonkin viranomaistahon koordinoimana esimerkiksi käyttäjäjärjestöt tai Rakennustarkastusyhdistys.*

Asetuksen selkeyttäminen yhdenmukaistaisi käytäntöjä ja vähentäisi tulkinnanvaraisuutta. Alueellisesti erilaiset tulkinnat vaikeuttavat niin rakennusvalvontojen kuin suunnittelijoidenkin työtä. Suunnittelijat kohtaavat eri rakennusvalvonnoilta erilaisia tulkintoja soveltamisalasta, mikä tekee vaatimusten kokonaisuudesta vaikeasti hahmotettavan. Rakennusvalvonnat puolestaan joutuvat hankalaan tilanteeseen joutuessaan perustelemaan, miksi kunnan tulkinta eroaa toisen kunnan tulkinnasta, vaikka molemmat perustuvat samaan asetukseen. Rakennushankkeeseen ryhtyvän ja suunnittelijan voi olla vaikea ennakoida toteutusta, jos yhtenäisestä tulkinnasta ei ole varmuutta. Mahdollisimman yhtenevä soveltaminen edistäisi asetuksen vaatimusten toteutumista. Asetuksen selkeyttämisellä saattaisi olla työmäärää vähentäviä vaikutuksia rakennusvalvonnoille ja suunnittelijoille.

Esteettömyyden toteutuminen rakennetussa ympäristössä

Puutteita rakennetun ympäristön esteettömyydessä esiintyy erityisesti näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteettömyyden toteutumisessa, mutta myös liikkumisen esteettömyydessä. Näkemisen esteettömyyden haasteita esiintyy erityisesti kulkuväylissä, sisäänkäynneillä ja hisseissä⁵ (vääränlaiset painikkeet, ovijärjestelmät tai riittämättömät tai puuttuvat opasteet). Kuulemisen esteettömyyden suurimpia haasteita on induktiosilmukoiden puutteellinen kattavuus tai toteutus ja ylläpito sekä ympäristömelu. Ymmärtämisen

5 Hissien vaatimuksista säädetään hissidirektiivissä sekä sen alla olevissa yhdenmukaisissa standardeissa.

esteettömyyden kannalta suurin haaste on opasteiden puute tai niiden väärä sijainti. Liikkumisen esteettömyyden puutteita on kulkuväylillä tontin rajalta sisäänkäynnille ja rakennuksen sisällä, kynnyksissä sekä wc-tiloissa vapaan tilan sijoittelussa sekä esteettömien wc-tilojen riittävydessä ja sijoittelussa muissa kuin asuinrakennuksissa. Osa vaatimusten noudattamatta jättämisestä tai virheellisistä tulkinnoista johtuu puutteellisesta ymmärryksestä siinä, mitä esteetön ja kaikille sopiva ympäristö tarkoittaa. Säännösten tulkintoihin tulisi hakea tukea asetuksen perustelumuihiosta ja tavoitteesta, ei vain asetustekstistä.

Esteettömyysvaatimusten toteutumista on osin vaikea valvoa. Vastuun tulisi myös jatkossa olla rakennushankkeeseen ryhtyvällä, joka puolestaan edellyttää sitä suunnittelulta ja toteutukselta. Vaatimusten noudattamisen valvonta perustuu rakennuslupa-aikaiseen lupaehtojen täyttymisen valvontaan, jossa toteutumista tarkastellaan suunnitelmien perusteella. Aistiympäristön esteettömyyden valvonta vain suunnitelmien perusteella ei välttämättä ole mahdollista, sillä esimerkiksi tummuus- ja materiaalierot tai valaistus määrittyvät vasta luvan myöntämisen jälkeisessä suunnitelmien täsmentämisessä. Jälkikäteisvalvonta puolestaan edellyttäisi merkittävästi nykyistä enemmän resursseja sekä osaamista. Monet laiminlyönnit voisivat myös olla huomattavan vaikeita ja kalliita korjata jälkikäteen. Vaatimusten toteutuminen edellyttää kaikilta osapuolilta osaamista sekä halua puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin.

Esteettömyysasiantuntijoiden hyödyntäminen rakennushankkeessa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa auttaa esteettömien ratkaisujen toteuttamisessa. Asiantuntijoiden ja rakennusvalvontojen osaamisen hyödyntäminen rakennushankkeen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa auttaa suunnittelijoita tunnistamaan mahdollisia ongelmakohtia silloin, kun niiden muuttaminen voi olla hyvinkin helppoa. Ennakkoneuvottelut ja hankkeeseen palkatut esteettömyysasiantuntijat ovat hyviä käytäntöjä, joita suuremmissa rakennushankkeissa hyödynnetään jo laajasti. Yksittäisten suunnittelijoiden tai rakennustarkastajien osaamiseen turvautuminen ei kaikkialla nykyisin riitä, eikä rakennetun ympäristön esteettömyyden pitäisikään olla vain heidän varassaan.

Rakennetun ympäristön esteettömyyttä voidaan tukea lainsäädännöllä, kuntien omilla tavoitteilla ja julkisissa kohteissa hankinnoilla. Vaatimustason nostaminen olisi tehokkain keino edetä kohti YK:n vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoa. Vaikka esteettömien ratkaisujen kustannukset eivät juurikaan eroaisi muista ratkaisuista, vaatimusten vähimmäistasoa ei välttämättä ylitetä, jos pieniäkään lisäkustannuksia on odotettavissa. Aikaisempia esimerkkejä lisääntyneen velvoittavan sääntelyn hyvistä vaikutuksista on esimerkiksi saavutettavuusdirektiivin toimeenpanosta digitaalisen saavutettavuuden edistymisessä. Petteri

Orpon hallituksen hallitusohjelmaan ei sisälly rakennetun ympäristön esteettömyyden sääntelyä tiukentavia tavoitteita, vaan ennemminkin tavoitetila on normien purkamista korostava. Kunnat ja muut rakennuttajat voivat kuitenkin jo nyt omissa hankkeissaan edellyttää asetusta korkeampien kriteerien täyttymistä. Esteettömiä ratkaisuja voidaan edistää myös julkisilla hankinnoilla. Tämä edellyttää riittävää hankintaosaamista, jotta esteettömyyttä pystytään hyödyntämään oikein laatukriteerinä.

Esteettömyysasetuksen soveltamisalan laajentaminen lisäisi esteettömien asuntojen määrää. Tarve esteettömille asunnoille kasvaa jatkuvasti. Esteettömien asuntojen määrää lisääviä vaikutuksia olisi vaatimusten nykyistä laajemmalla soveltamisella asunnon sisäisiin korjauksiin ja niiden lisääminen pientaloissa. Merkittävästi nykyisestä poikkeavien vaatimusten vaikutuksia tulisi kuitenkin arvioida ennakkoon, ja punnita niin taloudellisia kuin muitakin hyötyjä suhteessa mahdollisesti kohoaviin kustannuksiin.

Yleinen väärinkäsitys on, että esteetön ympäristö hyödyttäisi vain pientä käyttäjäryhmää. Suuri osa ihmisistä hyötyy jossain vaiheessa elämäänsä esteettömistä ratkaisuista. Esteettömät ja muunneltavat suunnitteluratkaisut pidentävät rakennuksen elinkaarta. Väestön ikääntyessä esteettömien asuntojen kysyntä kasvaa, ja esteettömät ratkaisut voivat alentaa kohteen elinkaarikustannuksia ja siten myös hyödyttää kiertotaloutta, jos esimerkiksi asuntokohteen elinkaaren aikainen käyttöaste on niiden ansiosta korkeampi.

LÄHTEET

- Arpiainen, Laura, Wäre Åkerblom, Satu, Hillukkala, Eeva, Mäkinen, Raisa ja Roberts, Vera. 2021. YK:n vammaissopimus ja rakennetun ympäristön esteettömyys; Tulevaisuuden lainsäädäntö- ja ohjaustarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:71. Luettu 22.2.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163652/VNTEAS_2021_71.pdf
- Aslaksen, Finn. 2016. Upgrading Existing Buildings to Universal Design. What Cost-Benefit Analyses Can Tell Us. Universal design. IOS Press. 652-661. Luettu 22.2.2024. https://www.researchgate.net/publication/324261103_Upgrading_Existing_Buildings_to_Universal_Design_What_Cost-Benefit_Analyses_Can_Tell_Us
- Fernando Alonso. 2002. The benefits of building barrier-free: a contingent valuation of accessibility as an attribute of housing, European Journal of Housing Policy, 2(1) 25-44. Luettu 22.2.2024. https://www.researchgate.net/publication/24080773_The_benefits_of_building_barrier-free_A_contingent_valuation_of_accessibility_as_an_attribute_of_housing
- Kilpelä, Niina, Hätönen, Johanna, Palo, Arto ja Holopainen, Tapio. 2014. Esteetön kerrostalo tehokkaasti ja kestävästi. Ympäristöministeriön raportteja 2014: 27. Luettu 22.2.2024. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10138/144427>
- Kivi, Marjo, Jokisuu, Elina, Leppäniemi, Jukka ja Tamminen, Terhi. 2022. Esteettömyyden toteutuminen uusien opiskelija-asuntojen wc- ja pesutiloissa. Ympäristöministeriön julkaisuja 2022: 27. Luettu 22.2.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164196/YM_2022_17.pdf
- Lindberg, Lars & Amilon, Anna. 2023. Universell utformning och samhälls-ekonomiska analyser: En kartläggning av analyser och litteratur. Nordens välfärdscenter. Luettu 22.2.2024. <https://nordicwelfare.org/publikationer/universell-utformning-och-samhallsekonomska-analyser-en-kartlaggning-av-analyser-och-litteratur/>
- Ympäristöministeriö. 2023. Rakennettu ympäristö kaikille. Esteettömyystyöryhmän raportti. Ympäristöministeriö. Luettu 22.2.2024. https://api.hankeikkuna.fi/asia-kirjat/eedc7b72-fc05-4c75-a932-a91d16befdc0/e4776510-df56-447f-ab76-af496235d27a/RAPORTTI_20230419120046.PDF

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

ISBN: 978-952-361-373-7 PDF
ISSN: 2490-1024 PDF

Aleksanterinkatu 7, Helsinki | PL 35, FI-00023 Valtioneuvosto | ym.fi